

"Hayal Kuran ve Gerçekleştiren Nesiller İçin"

OKUYAN KIZLAR AYDINLIK YARINLAR

Aydın Doğan Vakfı tarafından hazırlanmıştır.

Yayın Hakları Aydın Doğan
Vakfı'na aittir.

Eylül 2016

Editör:

Aytuğ Şaşmaz

Kapak Görseli

Brad Holland ABD - 2015

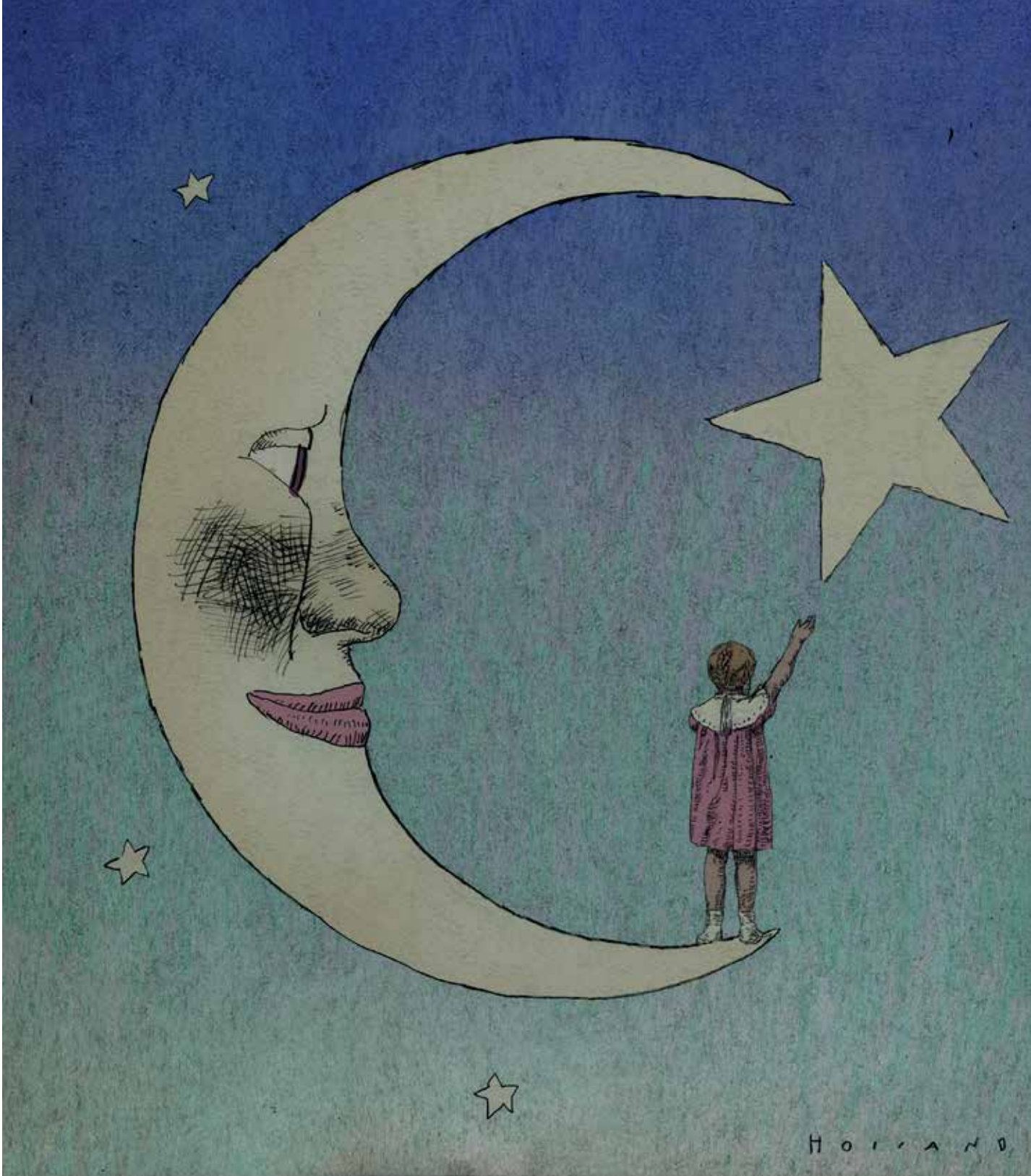
Aydın Doğan Uluslararası Karikatür Yarışması Jüri Üyesi Brad Holland tarafından Aydın Doğan Vakfı'nın "Okuyan Kızlar, Aydınlık Yarınlar" projesine armağan olarak yapılmıştır.

Tasarım/Design:

Finar Kurumsal

Baskı:

Karakter Color

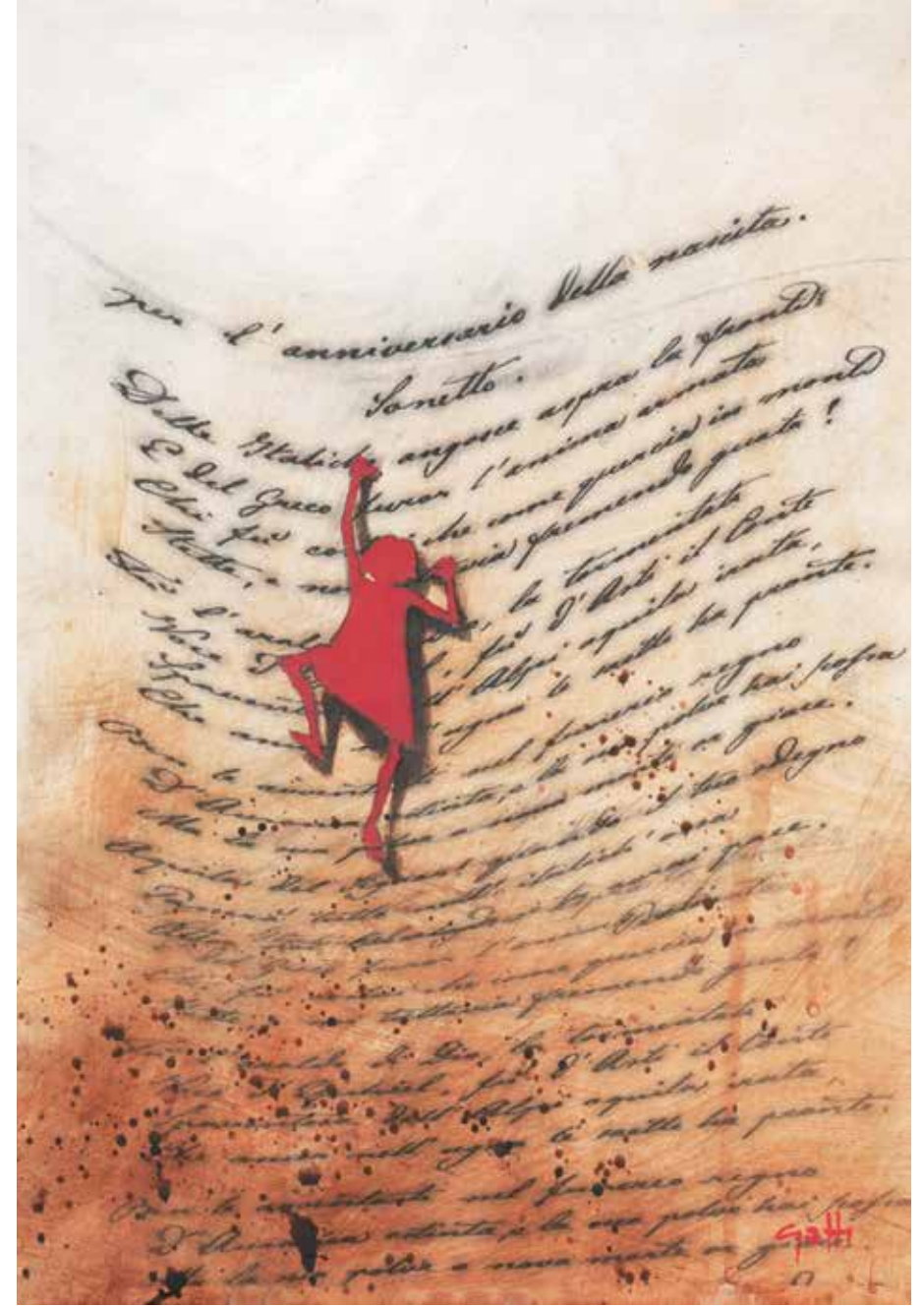

İÇİNDEKİLER

- 03 Kısaca Aydın Doğan Vakfı
- 16 Özet Değerlendirme
- 20 Kız Çocukların Eğitimi Neden Önemli?
- 28 Kız Çocukların Eğitimi Alanında 2000'den Bu Yana Gerçekleşen Gelişmeler
- 42 "Baba Beni Okula Gönder" Seferberliği
- 64 2015 Sonrası Dönemde Aydın Doğan Vakfı'nın Kızların Eğitimi Alanındaki Etkinlikleri
- 70 Kaynaklar

Alessandro GATTO
İtalya - 2015

Aydın Doğan Uluslararası
Karikatür Yarışması Jüri Üyesi
Alessandro GATTO tarafından
Aydın Doğan Vakfı'nın
"Okuyan Kızlar, Aydınlık
Yarınlara" projesine armağan
olarak yapılmıştır.

GELECEĞE YÜRÜYÜŞ

Aydın Doğan Vakfı, bir yandan Türkiye'nin önemli sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanmasına katkı sağlarken, diğer yandan geliştirdiği uluslararası ilişkiler ağı ile bu alanlarda küresel etkinliklerin paydaşı olmaya devam ediyor. Yarının Türkiye'sinde kadınlarla erkekleri toplumsal yaşamın her alanında yan yana görmek istediğimiz için kız çocuklarımızın durumunu odak alarak eğitime öncelik verdik. Başlattığımız ve heyecanla çalıştığımız "Baba Beni Okula Gönder" seferberliği büyük bir başarı gösterdi ve kız çocuklarının okullaşmasına ciddi katkı sağladı. Baba Beni Okula Gönder'e başladığımız yıllarda ilköğretime kayıтта bile görülen kız ve erkek çocuklar arasındaki farkın, artık olmadığını bilmek bizleri çok mutlu ediyor.

Ama sorun burada bitmiyor. Özellikle geleneksel düşünceler ve ekonomik zorunluluklar gibi bir dizi faktör kız çocuklarının okula devamını güçleştiriyor; erken evlilikler kızların eğitimine engel oluşturuyor. Oysa biliyoruz ki, toplum olarak ilerlememiz ve dünya ölçeğinde rekabet edebilmemiz, kız çocuklarının kaliteli bir eğitim almasına ve birey olarak potansiyellerini geliştirmelerine bağlı. Aydın Doğan Vakfı işte bunu gerçekleştirmenin uğraşısı içinde. Bu alanda çok sayıda proje üzerinde çalışıyoruz. Uluslararası diğer aktörlerle işbirliği yaparak, ortak akıl üreterek ve deneyimlerimizi paylaşarak yeni yol haritaları çıkarmaya çabalıyoruz. Kız çocuklarımızın nitelikli bir eğitime kavuşmaları için var gücümüzle çalışıyor ve imkânlarımızı zorluyoruz. İstiyoruz ki çocuklarımız ve özellikle ihmal edilmiş büyük bir kesimi oluşturan kızlarımız gelecek hayalleri kurabilsinler, özgür bireyler olarak toplum içinde hak ettikleri yerleri alabilsinler.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı çoğu dramatik acılara son verelim. Eğitim bu sürecin vazgeçilmez bir ön şartı. İş burada da bitmiyor Kızlarımızın eğitimden sonra işgücüne katılımını gelişmiş ülkeler düzeyine çıkarmamız gerekiyor. Türkiye olarak büyük hedeflere yürümemiz, mutlu ve gelişmiş bir ülke inşa etmemiz cinsiyet farkı gözetmeyen, eşitlikçi bir eğitim anlayışını yerleştirmeye ve kadınlara istihdam kapılarını tam olarak açmaya bağlı. Bu sorunların sadece Türkiye'ye özgü olmadığını da bilinci içindeyiz. Bu nedenle aynı amacı paylaşan yerel ve uluslararası aktörlerle işbirliğine büyük önem veriyor ve Vakıf olarak küresel çabaların bir parçası olmaya özen gösteriyoruz. Eğitim ve kadın istihdamı konusunda son yıllarda artan duyarlılık bize çabalarımızın başarısı yolunda umut ve ilham veriyor.

Hiçbir kız çocuğunun eğitim hakkından mahrum edilmediği, kadınların iş hayatı başta olmak üzere hayatın tüm alanlarında eşit temsil edildiği bir Türkiye ve dünya dileğiyle,

Hanzade Doğan Boyner

Kısaca
Aydın Doğan
Vakfı

Yuko Shimizu

Japonya - 2015

*Aydın Doğan Uluslararası
Karikatür Yarışması Jüri Üyesi
Yuko Shimizu tarafından Aydın
Doğan Vakfı'nın "Okuyan Kızlar,
Aydınlık Yarınlar" projesine
armağan olarak yapılmıştır.*

Kısaca Aydın Doğan Vakfı

Temelleri 1996 yılında atılan Aydın Doğan Vakfı, toplumun eğitim ve kültür düzeyini geliştirmek üzere yatırımlar yapar ve büyük ölçekli etkinlikler düzenler.

Aydın Doğan Vakfı

Temelleri 1996 yılında atılan Aydın Doğan Vakfı'nın kuruluş amacı, tarafsız ve doğru bilginin ulaşılabilir olması, toplumun sorunlarını özgür ve adil bir biçimde çözümlenebilmesi, eğitim ve kültür düzeyinin artırılması için yatırımlar yapılması ve buna yönelik çalışmaları desteklemektir.

Aydın Doğan, Vakfın kurucusu ve Onursal Başkanı'dır.

Kamu yararı gözetilerek yapılan Vakıf faaliyetleri, özellikle son dönemde eğitim alanına yoğunlaştırılmış, kültür, kamu sağlığı, bilimsel araştırma, spor ve ekonomi alanlarında da çeşitli faaliyetler yürütülmeye devam edilmiştir. Doğan Grubu şirketlerinin gerçekleştirdiği bütün sosyal ve kültürel faaliyetler ve sosyal sorumluluk projeleri de Aydın Doğan Vakfı'nın çalışmalarına güç katmaktadır.

Eğitim, özellikle de genç kızların eğitimi, Aydın Doğan Vakfı'nın kuruluşundan bugüne kadar misyon edindiği, öncelikli destek alanlarından biri olmuştur. Eğitime yapılan destek ve teşvikler ile hem ekonomiye ve nitelikli işgücü gelişimine katkı yapmak hem de genç kızlarımızın topluma üretken bireyler olarak katılmasını sağlamak amaçlanmaktadır.

Aydın Doğan Ödülü

Aydın Doğan Vakfı, ülkemizde kültür, sanat, edebiyat ve bilim alanlarında yaratıcı insanları teşvik etmek ve çalışmalarını ödüllendirmek amacıyla kurucusu Aydın Doğan adına 1996 yılında bir ödül tesis etmiştir. Aydın Doğan Ödülü, her yıl farklı dallarda yaşam boyu üstün başarıya ulaşmış kişilere verilmektedir. Ödül verilecek alanlar yönetim kurulu tarafından titizlikle belirlenir ve seçici kurulların alanın en yetkin ve kararlarında tarafsızlığa özen gösteren kişilerden oluşması sağlanır.

AYDIN DOĞAN
ULUSLARARASI
KARIKATÜR
YARIŞMASI
INTERNATIONAL
CARTOON
COMPETITION

Aydın Doğan Uluslararası Karikatür Yarışması

Şiddet ve ayrımcılığın evrensel etik normları tehdit ettiği günümüz dünyasında, hoşgörü her zamankinden daha önemlidir. Karikatür hoşgörü ve sağduyuya dayalı, farklı düşünce ve inançlara açık bir topluma doğrudan katkı sağlayabilecek bir sanat dalıdır. Aydın Doğan Uluslararası Karikatür Yarışması, 1983 yılından bu yana bu anlayış çerçevesinde düzenlenmektedir. Bugüne dek 137 ülkeden 7.800'ü aşkın sanatçı katıldığı yarışma, dünyada "Karikatürlerin Oscarı" olarak bilinmektedir.

Genç İletişimciler Yarışması

GENÇ
İLETİŞİMCİLER
YARIŞMASI

Aydın Doğan Vakfı, iletişim ve medya sektörüne nitelikli çalışan kazandırılmasına katkı sağlamak amacıyla her yıl iletişim fakülteleri öğrencilerine yönelik olarak Genç İletişimciler Yarışması düzenlemektedir. Yarışma, iletişim fakültesi öğrencilerinin medyanın çağdaş liderleri olarak yetişmesine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Aydın Doğan Vakfı, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve özellikle genç kadınların güçlendirilmesi için eğitimden işgücüne kadar geniş bir alanda çalışmalar yürütmektedir.

Eğitim Sistemini Güçlendirme

Eğitim, Aydın Doğan Vakfı'nın kuruluşundan bugüne dek öncelikli destek alanlarından biri oldu. Vakfın kurucusu ve onursal başkanı Aydın Doğan da bu tercihi, "Evrensel boyutta gelişmişliğe, demokrasiye, barışa ulaşmanın tek yolu eğitim" diyerek açıklamaktadır. Vakıf, bu alanda kamu eğitim hizmetlerinin çeşitli yatırımlarla desteklenmesi, iletişim sektörüne nitelikli işgücünün yetişmesine destek ve kız çocukların okuması ve eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması alanlarına yoğunlaşmaktadır.

Okullar, Yurtlar ve Spor Tesisleri

Aydın Doğan Vakfı kurulduğu günden bugüne pek çok okul, yurt ve spor tesisi inşa ederek Milli Eğitim Bakanlığı'na bağışlamıştır. Ayrıca Vakıf, okul ve yurtları Bakanlık'a devirlerinin ardından da sürekli olarak desteklemekte ve kalitelerinin devamını sağlamaya katkıda bulunmaktadır. Özellikle öğrencilere İngilizce desteği vermek için özel bir program uygulamaktadır. Yöresel kalkınmaya destek olmak amacıyla Gümüşhane ili Kelkit ilçesinde Aydın Doğan Meslek Yüksek Okulu kurulmuş ve organik tarım ve hayvancılık üzerine eğitim vermektedir.

Eğitim Reformu Girişimi'ne Destek

Aydın Doğan Vakfı, Türkiye'de eğitim politikalarının iyileştirilmesi için süreç ve çıktıların izlenmesi ve veri temelli eğitim politikalarının oluşturulmasına katkıda bulunmak amacıyla etkinliklerini sürdüren Eğitim Reformu Girişimi'nin kurumsal destekçilerindedir.

London School of Economics

Çağdaş Türkiye Çalışmaları Kürsüsü'ne Destek

Aydın Doğan Vakfı, Avrupa üniversiteleri içinde çağdaş Türkiye'ye odaklanan tek kürsü olan LSE Çağdaş Türkiye Çalışmaları Kürsüsü'nün destekçilerinden biridir.

Baba Beni Okula Gönder Kampanyası kapsamında açılan 33 kız öğrenci yurdunun yönetici ve öğretmenlerine 2006 yılından bu yana her yıl İstanbul'da birer hafta süreyle eğitim verilmektedir.

Okuyan Kızlar Aydınlik Yarınlar

Günümüzde Türkiye'de kadın-erkek eşitliği halen sağlanabilmiş değildir. Kadınların ailede, sosyal yaşamda, iş gücünde ve siyasette aktif bireyler olarak yer almaları ve potansiyellerini bireysel seçimleri doğrultusunda hayata geçirebilmeleri, ancak tüm kız çocukların temel eğitim kademelerini tamamlaması ve nitelikli bir eğitim almasıyla mümkündür.

Aydın Doğan Vakfı, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve özellikle genç kadınların güçlendirilmesi için eğitimden işgücüne kadar geniş bir alanda çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar, 2005-2015 arası dönemde, Aydın Doğan Vakfı'nın beş yurt yaptırarak en büyük bağışçısı olduğu "Baba Beni Okula Gönder" seferberliği kapsamında gerçekleştirilmiştir. 2015 sonrası dönemde de Vakıf, kız çocukların okuması ve eğitim yoluyla eşit hayat fırsatlarına kavuşmaları için çeşitli etkinlikler gerçekleştirecektir.

Yurt Yönetici ve Öğretmenlerinin Eğitimi

Baba Beni Okula Gönder kampanyası kapsamında açılan 33 kız öğrenci yurdunun yönetici ve öğretmenlerine 2006 yılından bu yana her yıl İstanbul'da birer hafta süreyle eğitim verilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü ile imzalanan protokol kapsamında gerçekleştirilen eğitimler üniversite öğretim görevlileri ve konunun uzmanı eğitimciler tarafından gerçekleştirilmektedir.

"Başarı Beni İstanbul'a Götürüyor" Programı

Kız öğrencilerin kültürel gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla düzenlenen bu programda, Baba Beni Okula Gönder seferberliği çerçevesinde yaptırılan yurtlarda kalan kız çocuklar arasından başarı durumuna göre seçilenler İstanbul'a davet edilmektedir. Bir hafta süreyle İstanbul'da kalan öğrencilere şehrin tarihi yerlerini ve kültürel etkinliklerini kapsayan bir gezi programı hazırlanmakta, ayrıca öğrenciler için üniversite ziyaretleri ve rol model kadınlarla toplantılar organize edilmektedir.

Üniversite Bursları ve Mentorluk Programı

Vakıf, 2015-2016 akademik yılından başlayarak başarılı ve maddi durumu yetersiz kadın üniversite öğrencilerinin öğrenimlerine katkıda bulunmak amacıyla burs programı başlatmıştır. Bursiyer öğrencilerden üniversite eğitimine İstanbul'da devam edenler için Doğan Grubu yöneticilerinin desteğiyle gerçekleştirilen ve sistemli ve sürekli bir iletişimi içeren bir mentorluk programı da uygulanmaktadır.

Dünya Kız Çocukları Günü Konferansı

2012 yılında bu yana 11 Ekim günü, Türkiye, Kanada ve Peru'nun önerisi ve Birleşmiş Milletler'in kararıyla Dünya Kız Çocukları Günü olarak kutlanmaktadır. Aydın Doğan Vakfı, toplumsal farkındalığı artırmak ve savunu faaliyetlerine zemin oluşturmak amacıyla 11 Ekim gününde konferans düzenlenmesine karar vermiştir. 2015'te "Güçlü Kızlar, Güçlü Yarınlar" temasıyla Aydın Doğan Vakfı, UNICEF, UNWomen, UNFPA ve BM Türkiye işbirliğinde bu konferansların ilki gerçekleştirilmiştir. Konferansların ikincisi, "Kapsayıcı ve Kaliteli Eğitim ile Çocuk Yaşta Evliliğe Son" başlığıyla ve aynı kurumların işbirliği ile yapılacaktır.

Malatya Kız Futbol Kulübü'ne Destek

Spor, kız çocukların güçlenmeleri, eğitim hayatlarını sürdürmeleri ve eşit bireyler olarak toplum hayatına katılmaları için desteklenmesi gereken bir alandır. Bu anlayış çerçevesinde Aydın Doğan Vakfı, Malatya Kız Futbol Kulübü'ne maddi destek sağlamaktadır.

TürkiyedeCocuklar.Org İnternet Sitesi ve "Çalışan Kız Çocuklar ve Eğitim" Paneli

TESEV işbirliğiyle hazırlanan internet sitesi, özellikle kız çocukları ile ilgili çalışan karar alıcı, akademisyen ve sivil toplum örgütlerinin faydalanması amacıyla, Türkiye'deki çocuklarla ilgili demografik, sosyal ve ekonomik verileri bir araya getirmekte ve kolay okunabilen harita, grafik ve görsellere dönüştürmektedir. Bu çalışmanın ikinci aşaması olarak düzenlenen panelde konunun uzmanları bir araya gelerek politika önerileri geliştirmiştir.

Spor, kız çocukların güçlenmeleri, eğitim hayatlarını sürdürmeleri ve eşit bireyler olarak toplum hayatına katılmaları için desteklenmesi gereken bir alandır. Bu anlayış çerçevesinde Aydın Doğan Vakfı, Malatya Kız Futbol Kulübü'ne maddi destek sağlamaktadır.

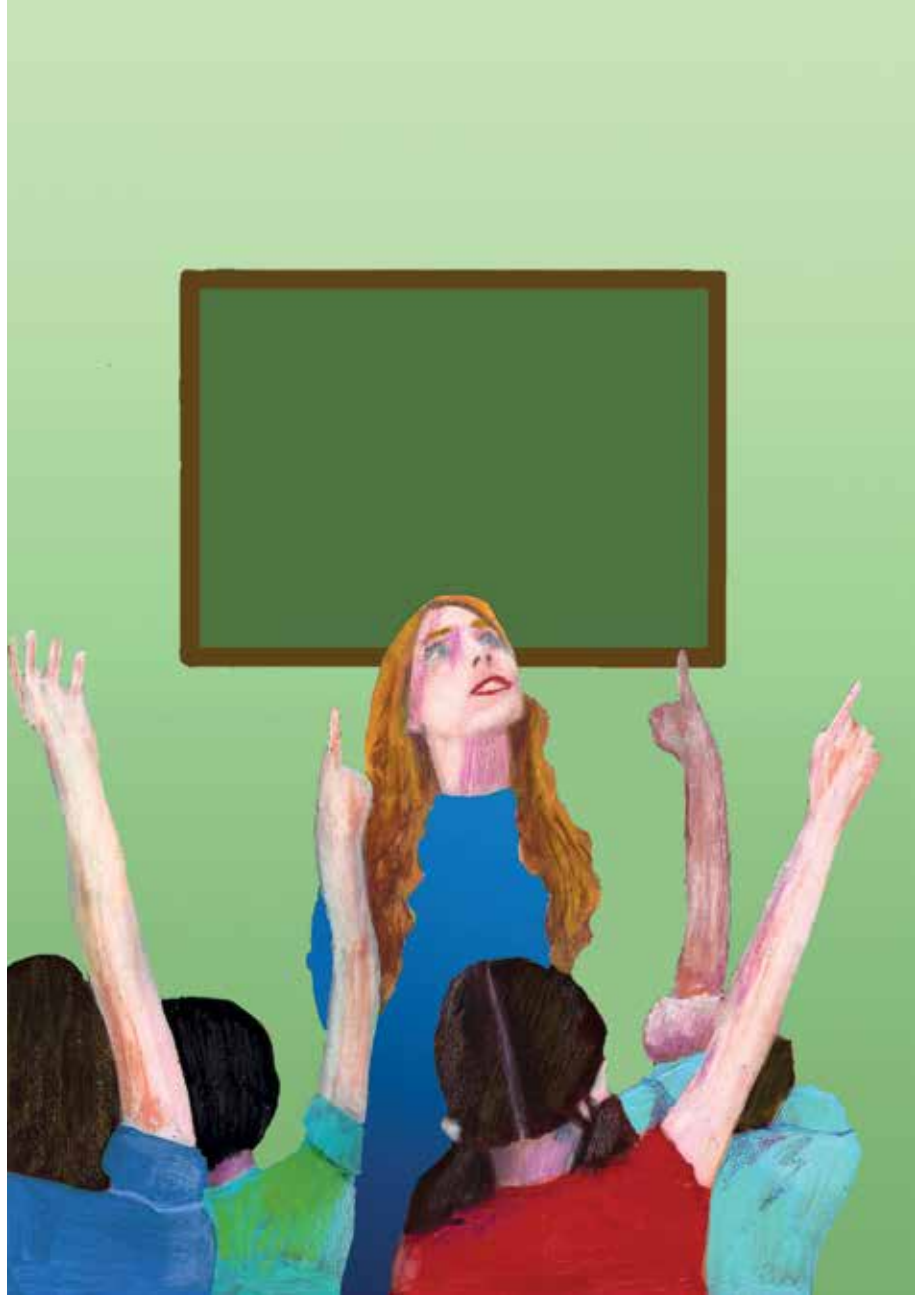

Türkiye’de Kız Çocukların
Eğitimi, “Baba Beni Okula
Gönder” Seferberliği ve
2015 Sonrası Dönem

Peter NIEUWENDIJK

Hollanda - 2015

*Aydın Doğan Uluslararası
Karikatür Yarışması Jüri
Üyesi Peter NIEUWENDIJK
tarafından Aydın Doğan
Vakfı'nın "Okuyan Kızlar,
Aydınlık Yarınlar" projesine
armağan olarak yapılmıştır.*

Türkiye’de Kız Çocukların Eğitimi, “Baba Beni Okula Gönder” Seferberliği ve 2015 Sonrası Dönem

Türkiye, 2000 yılından bu yana kız çocukların eğitime erişiminin sağlanması ve eğitim sisteminde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması yolunda önemli bir mesafe kat etmiştir. Diğer yandan, 2015 sonrası dönemde de kızların eşit hayat fırsatlarına kavuşabilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin tüm boyutlarıyla sağlanabilmesi için atılması gereken birçok adım vardır.

Elinizdeki raporun amacı, kızların eğitimi alanında Türkiye’de gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmesi planlanan adımlar içinde Doğan Grubu’nun etkinliklerine analitik bir bakış açısıyla yaklaşmaktır. Türkiye’nin 2000 yılından bu yana gerçekleştirdiği adımlar içinde Baba Beni Okula Gönder’in katkısı nasıl görülebilir? Baba Beni Okula Gönder, yararlanıcıları üzerinde nasıl etkiler yaratmış olabilir? 2015 sonrasında da devam edecek olan kız çocukların eğitime destek projelerinin odağında hangi etkinlikler yer alacaktır? Bu belgede, Baba Beni Okula Gönder’in izleme-değerlendirme etkinlikleri içinde gerçekleştirilen birçok araştırmadan elde edilen verilerin de ışığında, bu sorulara yanıt aranmaktadır.

Kız çocukların eğitimi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması en etkili kalkınma politikalarından biridir. Bir sonraki bölümde kız çocukların eğitiminin olumlu sonuçlarına dair dünyadan ve Türkiye’den güncel araştırmaların sonuçları paylaşılmaktadır. İkinci bölümde, Türkiye’de Binyıl Kalkınma Hedefleri’nin başlamasından bu yana kız çocukların eğitimi alanında alınan mesafe, UNESCO verileri ışığında değerlendirilmekte ve bu mesafeyi sağlayan politika ve projeler açıklanmaktadır. Üçüncü bölüm, bu alanda kamu dışı kurumlar tarafından yürütülmüş en önemli projelerden biri olan Baba Beni Okula Gönder seferberliğinin etkinliklerini özetlemekte ve yarattığı etkileri ortaya koymaktadır. Son bölümde, 2015 sonrası dönemde Doğan Grubu’nun “Okuyan Kızlar Aydınlik Yarınlar” programı çerçevesinde devam ettireceği etkinliklere ilişkin öneriler ve planlar açıklanmaktadır.

Aytuğ Şaşmaz

Özet Değerlendirme

Kız Çocukların Eğitimi Neden Önemli?

Kızların eğitimi, ülkenin ekonomik büyümesine katkıda bulunur.

Kızların eğitimi, kadınların ve ailelerin gelirlerini artırır.

Kızların eğitimi, kadınların toplumsal hayata daha etkili biçimde katılmasını sağlar, onları daha güçlü bireyler haline getirir.

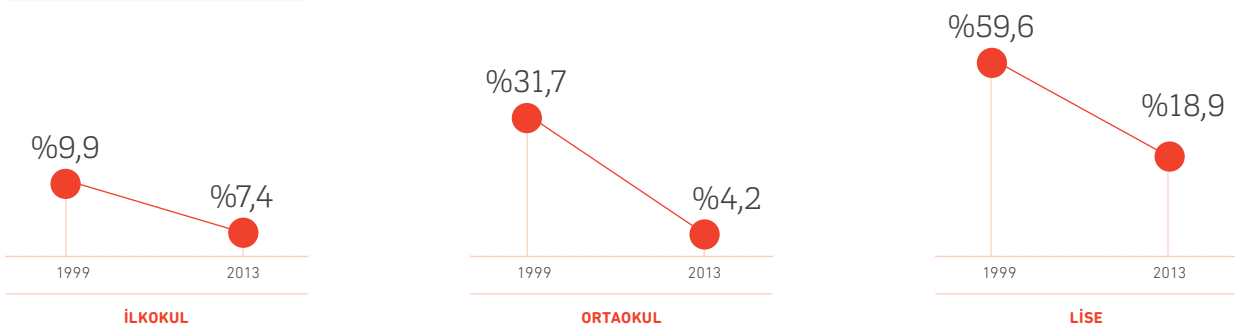

Kızların eğitimi, kadınları daha iyi ebeveyn haline getirir, çocuklarının hayatını kurtarır.

Kız Çocukların Eğitimi Alanında 2000'den Bu Yana Gerçekleşen Gelişmeler

Türkiye'de okul dışındaki (okula düzenli devam edemeyen) kız çocukların oranı

Kaynak: UNESCO.

- Türkiye, okul dışında kalan kızlar ve cinsiyet eşitliği endeksi göstergelerinde alt-orta gelir grubu ülkelerini genellikle aşan bir gelişme yakaladı.
- Ancak, cinsiyet eşitliğinde üst-orta gelir grubu ülkeleri ve gelişmiş ülkeler henüz yakalanamadı.

Gelişmeyi sağlayan politika ve projeler

- Okul ve yurt yapımı ve öğretmen istihdamı
- "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası çerçevesinde yoğun ev ziyaretleri
- Sivil toplum kuruluşlarının destek projeleri
- Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğrenci izleme kapasitesinde artış
- Şartlı Nakit transferi ve diğer sosyal yardımlar
- Ders kitaplarının ücretsiz olarak dağıtılması
- Ortaöğretimin zorunlu hale getirilmesi

Doğan Grubu ve ÇYDD'nin yürütücülüğünde

Baba Beni Okula Gönder Seferberliği

Baba Beni Okula Gönder seferberliği kapsamında inşa edilen okul sayısı

12 okul

**Kamuoyu
oluşturma
etkinlikleri**

"Yurtta yatılı okumak sayesinde eğitimime devam edebildim." diyen BBOG mezunu oranı

%91

**Yurtlardaki
yaşamın
iyileştirilmesine
ilişkin etkinlikler**

Özellikle dezavantajlı bölgelerde yapımı gerçekleştirilen yurt sayısı

33 yurt

**Türkiye'de
kamuoyunun
%75'i
BBOG'yi
başarılı buluyor**

Türkiye'nin 81 ilinden öğrencilere verilen toplam yıllık burs

40.000

Kız Çocukların Eğitimi Alanında 2015 Sonrası Dönem

Devam eden sorun alanları

- İlkokul seviyesinde okul dışında kalan kızların oranının 2011'den bu yana yeniden artması
- Lise seviyesinde bilinç eksikliği ve açık lise seçeneğinin diplomasız ayrılmaya sebep olması
- Yönetici-öğretmen-öğrenci ilişkilerinde toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının uygulanmaması
- Kızların kendilerini ifade edebilme, toplumsal hayata katılım konularında yaşadıkları güçler
- Kız çocuklarının eğitim alsalar bile çoğunlukla bilim ve teknoloji alanındaki meslek dalları ve liderlik pozisyonlarına yönelmemeleri

Aydın Doğan Vakfı'nın 2015 sonrası döneme ilişkin planları:

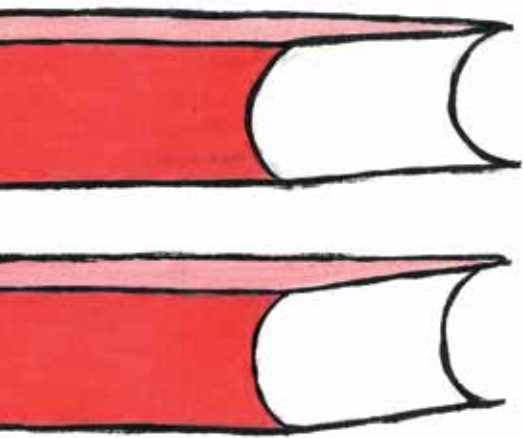
- Lise çağındaki kızların örgün eğitime erişimini desteklemek
- Özellikle BBOG yurtlarında ifade, özgüven ve diyalog odaklı sosyo-psikolojik gelişim etkinlikleri
- Kızların bilim ve teknoloji ve "geleceğin meslekleri" alanında desteklenmeleri ve bu alandaki meslekler için cesaretlendirilmelerine yönelik etkinlikler

Michael KOUNTOURIS

Yunanistan - 2015

*Aydın Doğan Uluslararası
Karikatür Yarışması Jüri Üyesi
Michael KOUNTOURIS tarafından
Aydın Doğan Vakfı'nın "Okuyan
Kızlar, Aydınlık Yarınlar" projesine
armağan olarak yapılmıştır.*

Kız Çocukların Eğitimi Neden Önemli?

Kız çocukların eğitiminin makro ölçekte ekonomik, siyasi ve sosyal kalkınma, mikro ölçekte gelir artışı, bireysel güçlenme, kendini daha iyi ifade etme ve nesiller arası boyutta bebek ve çocuk sağlığının güçlendirilmesi gibi birçok alandaki olumlu etkisine dair araştırma bulguları ortaya çıkmaya devam ediyor.

“Kızların okumasından ve kadınların güçlendirilmesinden daha etkili bir kalkınma politikası yoktur.” Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan, bu cümleyi söylediğinden bu yana 12 yıldan daha uzun zaman geçti.¹ Dünya liderlerinin tüm çocuklara en az ilkökul eğitimi ve kız çocuklara eğitimde eşitliği sağlama sözü verdiği Binyıl Kalkınma Hedefleri için de 2015 yılında sona gelindi. Ancak UNESCO verilerine göre halen dünyada ilkökul çağında bulunan çocukların yüzde 8,9’u okulda değil. Üstelik bu oran, kız çocuklarda yüzde 9,7’ye yükseliyor. Diğer bir deyişle, ilkökul çağında olan her 10 kız çocuktan biri ülkesindeki eğitim sisteminden yararlanamıyor. Türkiye’deki tablo da, yaşanan tüm gelişmelere rağmen, ne yazık ki çok farklı değil: Yine UNESCO verilerine göre Türkiye’de ilkökul çağında olup da okul dışında bulunan kız çocukların oranı yüzde 7,4 Diğer bir deyişle, ilkökul çağında olan her 14 kız çocuktan biri, eğitim sisteminden yararlanamıyor. Üstelik bu oran, lise çağında her beş kızdan birine kadar yükseliyor. Elde edilen tüm iyileşmelere rağmen, Türkiye’de ortaokul ve lise kademelerinde cinsiyet eşitliği endeksi, halen alt-orta gelir grubu ülkelerinin ortalamasının altında.

Dünyada ve Türkiye’de 2000-2015 yılları arasındaki gelişmelere bu raporun bir sonraki bölümündeki daha yakından bakılacak. Bu bölümde ise, üzerinde bir uzlaşma oluşmuş gözükmesine rağmen hala gerçekleşmeyi bekleyen bir hedefin, **kızların eşit bir biçimde eğitimden yararlanmasının etkileri** üzerinde durulacak. Kız çocukların eğitiminin makro ölçekte ekonomik, siyasi ve sosyal kalkınma, mikro ölçekte gelir artışı, bireysel güçlenme, kendini daha iyi ifade etme ve nesiller arası boyutta bebek ve çocuk sağlığının güçlendirilmesine kadar varan birçok olumlu etkisi olduğu konusunda araştırma bulguları ortaya çıkmaya devam ediyor. Bu bölümde bunlar arasından dört alana ilişkin güncel araştırma sonuçlarına yer verilmektedir. Bölümde yer verilen araştırmaların bazıları, en son ekonometrik tekniklerle gerçekleştirilmiştir ve kız çocukların eğitiminin etkisini diğer tüm olası faktörlerin etkisinden arındırmayı amaçlamaktadır. Bu araştırmalar da kız çocukların eğitiminin özellikle erken yaşta evlilik ve erken yaşta doğumun engellenmesi ve bebek ve çocuk sağlığı alanlarında olumlu etkileri olduğunu teyit etmektedir.

Kız çocukların eğitimi, ekonomik büyümeye hem doğrudan (kadınların işgücüne katılımını artırarak) hem de dolaylı (ortalama yaşam süresini uzatarak) katkı yapar.

¹ Birleşmiş Milletler, 2004.

1) Kız çocukların eğitimi, ülkenin ekonomik büyümesine katkıda bulunur

1950-2010 arasında 146 ülkede eğitim seviyeleri ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen Barro ve Lee (2013) nüfusun eğitim düzeyindeki her bir yıllık artışın, ekonomik büyümeyi yüzde 5 ila 12 artırdığını göstermektedir. 1994'te yayımlanan bir başka araştırmada da Barro ve Lee, kız çocukların okullulaşma seviyesinin ekonomik büyüme üzerinde hem doğrudan hem de yaşam süresini uzatarak ve aile planlamasına katkıda bulunmak suretiyle dolaylı olarak olumlu etkisinin olduğunu bulmuştur.

Bir başka araştırma, eğitimde eşitlikle ilgili Binyıl Kalkınma Hedefi'ne ulaşamamanın 13 ülkedeki etkilerini incelemektedir. Bu araştırmaya göre, ülkelerin 1995-2005 arasındaki büyüme performansları, kız çocukların eğitime katılımını sağlayamadıkları için her yıl potansiyellerinin 0,3 puan altında gerçekleşmiştir. Araştırmacılar, bu etki küçük görünse bile 10 yıl içinde yarattığı birikimli etkinin oldukça yüksek olduğuna dikkat çekmektedir.²

2) Kız çocukların eğitimi, kadınların ve ailelerin gelirlerini artırır

Yapılan araştırmalar, eğitime ayrılan her bir yılın, bireylerin ortalama kazancında yaklaşık yüzde 10'a tekabül eden bir artışa neden olduğunu göstermektedir.³ Oldukça güncel sayılabilecek bir Dünya Bankası araştırması, bu oranın kadınlar için erkeklerden daha yüksek olduğunu göstermiştir (kadınlar için yüzde 11,7, erkekler için yüzde 9,6).⁴ Ayrıca, yapılan son araştırmalar, en yüksek kazanç artışlarının temel eğitim değil, ortaöğretim ve yükseköğretimde geçirilen yıllardan kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Diğer bir deyişle, değişen teknolojik ve ekonomik koşullar, ülkelerin sadece temel eğitim seviyesine (ilkokul ve ortaokul) yatırım yapmakla yetinemeyeceğini, daha üst eğitim kademelerinde de erişim ve kaliteyi artıracak politikalara ihtiyaç olduğunu gösterir niteliktedir.

Elbette ki eğitimin gelir artışına olan olumlu etkisi, eğitim sistemi içinde kazanılan yeteneklere bağlıdır. OECD ülkeleri üzerine yapılan bir araştırma, ortalama üstü matematiksel yeteneklere sahip yetişkinlerin gelirinin diğer yetişkinlere göre yüzde 18 oranında daha fazla olduğunu göstermiştir.⁵ Dolayısıyla, eğitim sisteminde vurgulanan ve kazandırılmaya çalışılan bilgi ve becerilerin iş dünyasının aradığı niteliklerle uyum içinde olması gerekir.

Eğitime ayrılan her bir yıl, kadınlar için %11,7'ye tekabül eden bir gelir artışı yaratır.

² Abu Ghaida ve Klasen, 2004.

³ Sperling ve Winthrop, 2016.

⁴ Patrinos ve Montenegro, 2014.

⁵ Hanushek ve ark., 2015.

Honduras'taki SAT programı

Ortaöğretim sistemine destek olarak tasarlanan ve uygulanan SAT (Danışman Liderliğinde Tartışmaya Dayalı Öğrenme Sistemi) Kolombiya'da bulunan FUNDAEC isimli bir sivil toplum kuruluşu tarafından 1980'li yıllarda tasarlanmıştır. O zamandan bu yana gelişerek büyüyen bu program, şu anda birçok Latin Amerika ülkesinde, FUNDAEC'in öncülüğündeki 40'ı aşkın sivil toplum kuruluşu tarafından uygulanmaktadır.

Honduras'taki uygulama 2002 yılında dört köyde başlamıştır. SAT programının dört ana bileşeni bulunmaktadır. Bunlar FUNDAEC tarafından hazırlanmış olan yaklaşık 70 adet ders kitabı, tutor, çalışma grubu ve bu grubun içinde bulunduğu köy ya da mahalledir. Ders kitapları, FUNDAEC tarafından 1970'lerden bu yana programın sürdürüldüğü köy ve mahallelerle sürekli etkileşim yöntemiyle hazırlanmaktadır. Klasik ders kitaplarından farklı olarak, bu ders kitapları öğrenciyle karşılıklı konuşma biçiminde yazılmıştır, böylelikle kitaplar öğrencinin grubuyla ve içinde bulunduğu toplulukla etkileşimini cesaretlendirir. 15 ila 25 kişiden oluşan çalışma grubu, özel öğretmen (tutor) liderliğinde haftada birkaç kez bir araya gelir ve ders kitaplarında yer alan konuları tartışır. Bu tartışma da öğrencinin eleştirel düşünme ve sorgulama becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca öğrenciler, konuları aileleri ve toplulukları içinde de açmaya ve tartışmaya özendirilmektedir.

Programın Honduras uygulamasında, toplumsal cinsiyet de ele alınan konulardan biridir ve her konunun işlenmesi sırasında toplumsal cinsiyet eşitliğine özel vurgu yapılmaktadır. Bu özel vurgu ve programın diyaloga dayanan yapısı sayesinde, programın kadınların güçlendirilmesine olumlu etki yaptığı belirtilmektedir.

Kaynak: Murphy-Graham, 2010.

Eğitimin ekonomik büyüme üzerindeki olumlu etkisinin genellikle kentlerde kendini göstereceği, çünkü okullarda verilen eğitimin kentsel alanlarda yoğunlaşan sanayi ve hizmetler sektöründe işe yarar olduğu düşünülür. Oysa, özellikle kız çocukların eğitiminin tarım sektöründe de verimliliği artırdığına dair araştırma bulguları bulunmaktadır. Afrika'nın üç ülkesinde yapılan bir araştırma, tarımsal alanlarda açılan okulların orta vadede çiftçilerin gelirini yüzde 61 oranında artırdığını göstermektedir. Araştırma aynı zamanda bu okulların en çok kadınlar ve okuryazar olmayan çiftçiler üzerinde etkili olduğunu göstermiştir.⁶

3) Kız çocukların eğitimi, kadınların toplumsal hayata daha etkili biçimde katılmasını sağlar, onları daha güçlü bireyler haline getirir

Honduras'ta gerçekleştirilen ve kızların ortaöğretime katılımının sonuçlarını inceleyen bir araştırma, ortaöğretimden yararlanan kızların güçlendiğini, kadınların cinsiyet bilinci, iletişim ve müzakere alanlarında kendilerine daha çok güvenen ve kendini daha iyi ifade eden bireyler haline geldiğini göstermiştir. Bu eğitimden yararlanan kızlar, evlendiklerinde eşleriyle daha eşitlikçi bir ilişki de kurabilmektedir. Araştırmaya göre, bu sonuçlar gerçekleştirilen ortaöğretim programının ve öğretim yönteminin diyaloga dayalı olmasından kaynaklanmaktadır.⁷ (Honduras'taki bu öğretim programı hakkında bkz. Kutu 1.)

Eğitim, kız çocukların liderlikle ilgili isteklilik ve becerilerinin gelişmesi için de elzemdir. Sekiz ülkede kadınların nasıl etkili liderler haline geldiğini inceleyen bir araştırmaya göre, eğitim liderlik yapan kadınların hayatındaki en önemli dönemlerden biridir.⁸ Bu dönemde edinilen deneyimler ve rol modeller, oluşturulan özalgı ve inşa edilen sosyal ilişki ağları, kadınların etkili liderler haline gelebilmesi için elzemdir. Kadınların liderliğinin toplumların gelişmesi, kalkınma için öncelikli alanlara yatırım ve yolsuzluğun azaltılması alanlarında olumlu etkisi olduğu da bulgulanmıştır. Örneğin, Hindistan'daki köy ve ilçe konseylerinin liderlik pozisyonlarında kadın kotasının uygulandığı yıllarda bu yerleşim birimlerinin öncelikli ihtiyaçları olan su ve eğitim işlerine daha fazla kaynak ayırdığı saptanmıştır.⁹

4) Kız çocukların eğitimi, kadınları daha iyi ebeveyn haline getirir, çocuklarının hayatını kurtarır

2013 yılı itibarıyla Türkiye'de 25-49 yaş arasında olan kadınların yüzde 10'u ilk çocuğunu onsekiz yaşından önce kucağına almıştır. Ayrıca, 25-49 yaş arasındaki kadınların yüzde 22'si ilk evliliğini onsekiz yaşından önce gerçekleştirmiştir.¹⁰ Erken evliliğin ve yetişkinlikten önce çocuk sahibi olmanın anne ve çocuk sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir.¹¹

⁶ Davis ve ark., 2012.

⁷ Murphy-Graham, 2010.

⁸ Tadros, 2014.

⁹ Beaman ve ark., 2012; Chattopadhyay ve Duflo, 2004.

¹⁰ HÜNEE, 2014.

¹¹ Dünya Sağlık Örgütü, 1995.

*“Aydın Doğan Vakfı’nı
kurarken amacım
öncelikle ülkemizde
eğitime destek olmaktı.
Çünkü inanıyorum ki
evrensel boyutta gelişmişliğe,
demokrasiye, barışa
ulaşmanın tek yolu eğitim.”*

Aydın Doğan

1970-2009 arasında
175 ülkede önlenebilmiş
8 milyon çocuk ölümünün
yarısı geleceğin anneleri
olan kız çocukların eğitim
düzeylerindeki artıştan
kaynaklandı.

Tayvan'da zorunlu eğitimin
uzatılması, beş yaşaltı çocuk
ölüm oranını 11 yüzde puan
düşürdü.

Kız çocukların eğitiminin yarattığı etkiye ilişkin olarak en çok ve en güçlü bilimsel bulguların erken doğumun ve çocuk ölümlerinin önlenmesi alanında olduğu söylenebilir. Çocuk ölümlerine ilişkin yapılmış en kapsamlı araştırmalardan biri, 1970-2009 arasında 175 ülkede önlenebilmiş 8 milyon çocuk ölümlerinin yarısının annelerinin eğitim düzeylerindeki artıştan kaynaklandığını göstermektedir. Diğer bir deyişle, şimdinin kız çocuklarının geleceğin annelerinin eğitimi, sonraki nesillerinin sağlığını garanti altına almanın en temel yollarından biridir. Aynı şekilde, kadınların doğum sırasındaki ölümlerinin azalmasında da en büyük rol kız çocuklarının artmakta olan eğitim düzeylerine aittir: 1990-2010 arasında gerçekleşen anne ölümlerindeki azalmanın yarısı, kızların eğitim düzeyindeki artışa bağlanmaktadır. Ancak yine de bu konuda tüm dünyanın atması gereken ileri adımlar vardır: UNESCO araştırmaları, eğer dünyada doğum yapan her kadın ilköğretimi bitirmiş olsaydı, anne ölümlerinin yüzde 66 oranında daha az gerçekleşmiş olabileceğini ortaya koymuştur.¹²

Kadının eğitiminin bağımsız ve nedensel etkisini en son ekonometrik yöntemlerle ortaya koyan çalışmalardan biri, aynı annenin çocuklarını karşılaştırmaya dayanmaktadır. Bu araştırmada, kardeşlerden birincisi doğduğunda eğitim düzeyi düşük olan anne, küçük kardeş doğmadan önce daha fazla eğitim almıştır. Böylelikle küçük kardeş, daha eğitilmiş bir anne tarafından büyütülmüştür. Bu araştırma, eğitim düzeyi yükselmiş anne tarafından büyütülmüş olan küçük çocukların test puanlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.¹³

Breierova ve Duflo (2004) Endonezya'da başlayan büyük ölçekli bir okul yapımı programının yarattığı doğal deney ortamını incelemişlerdir. Bu araştırmada, okul yapımı gerçekleştiği için eğitim hizmetlerinden yararlanabilen kızlarla okul yapımı programının dışında kalan bölgelerde yaşayan kızlar karşılaştırılmıştır. Araştırma, diğer bütün olası etkenlerden bağımsız olarak, kız çocukların eğitiminin erken evliliği ve erken çocuk sahibi olmayı önlediğini, bebek ve çocuk ölümlerini azalttığını ortaya koymaktadır.

Tayvan'da 1968 yılında zorunlu eğitimin uzatılması reformunu doğal deney olarak kullanan bir başka araştırma, benzer sonuçlara ulaşmaktadır. Reform sonucunda ebeveynlerin, özellikle de annelerin eğitim seviyesinin artması sonucunda, bebek ve çocuk sağlığında ciddi iyileşmeler gözlemlenmiştir. Araştırmacılar bu reform sonucunda beş yaş altı çocuk ölüm oranının 11 yüzde puan düşüğünü belirtmektedir.¹⁴

¹² Bhalotra ve Clarke, 2013.

¹³ Rosenzweig ve Wolpin, 1994.

¹⁴ Chou ve ark., 2010.

1940-1990 arasında Amerika'da meslek yüksekokullarının açılmasının etkilerini inceleyen bir başka araştırma da annelerin eğitim seviyesinin artmasının doğum öncesi sağlık hizmetlerinin kullanımı, çocuk sağlığı ve sigaradan sakınma alanlarında olumlu etkileri olduğunu göstermektedir.¹⁵

Nijerya'da Ulusal Eğitim Programı yoluyla eğitime katılım sağlayan kız çocuklarını odağına alan bir araştırma, kız çocukların eğitim seviyesindeki her bir yıllık artışın, erken doğumları 0.26 azalttığını ortaya koymuştur.¹⁶

1997 yılında Türkiye'de yürürlüğe giren Zorunlu Temel Eğitim Yasası da, bir doğal deney ortamı sunmakta ve kızların eğitiminin etkileri konusunda çıkarımlar yapmaya izin vermektedir. Bu reform hakkında Columbia Üniversitesi bünyesinde yapılan kapsamlı araştırma, Temel Eğitim Reformu'nun sekiz yıllık eğitimi bitiren kız öğrencilerin oranını 13 yüzde puan artırdığını göstermiştir. Bu artış, doğurganlık oranında ve çocuk ölümü oranında ciddi azalmalara yol açmış, aynı zamanda kadınların doğum ve sağlık hizmetleri almasını artırmıştır. Ancak araştırmacılar, eğitimin kız çocukların cinsiyet eşitliğine ilişkin tavırlarında anlamlı bir artış yaratmadığına işaret etmektedir.¹⁷ Bu durum, eğitim sistemi içindeki yerleşik tavırlar, uygulanan yöntemler ve eğitimin içeriği alanlarında cinsiyet eşitliği açısından geliştirilebilecek birçok unsur olabileceğini göstermektedir.

Özellikle düşük sosyoekonomik profile sahip ülkelerde ve/veya düşük sosyoekonomik düzeyde bulunan ailelerin kızlarının eğitimi, bu kızların kendi çocuklarının sağlığı ve eğitimi üzerinde olumlu bir rol oynamaktadır.¹⁸

Özetle, kız çocukların eğitimi kadınların toplumsal hayatta eşit fırsatlara kavuşabilmesi ve toplumların kalkınması için en değerli ve en etkili politika araçlarından biridir. Eğitim, bu etkisini ekonomik ve sosyal hayata daha güçlü katılım ve ebeveynlik tutumları üzerinden açıkça göstermektedir. Son dönemde yapılan araştırmalar, eğitimin cinsiyet eşitliği tutumları üzerindeki etkisinin ise otomatik biçimde gerçekleşmediğini göstermektedir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet eşitliğine hizmet edecek bir eğitim sistemi için, sistem içindeki yöntem ve içerikler de dikkatle tasarlanmalı ve uygulanmalıdır.

1997 Temel Eğitim Reformu, Türkiye'de kızların eğitim düzeyini yükseltti, çocuk ölümü oranını azalttı. Ancak reformdan yararlananların cinsiyet eşitliğine ilişkin tavırlarında kayda değer bir gelişim gözlenmedi.

¹⁵ Currie and Moretti, 2003.

¹⁶ Osili ve Long, 2008.

¹⁷ Dinçer, Kaushal ve Grossman, 2014.

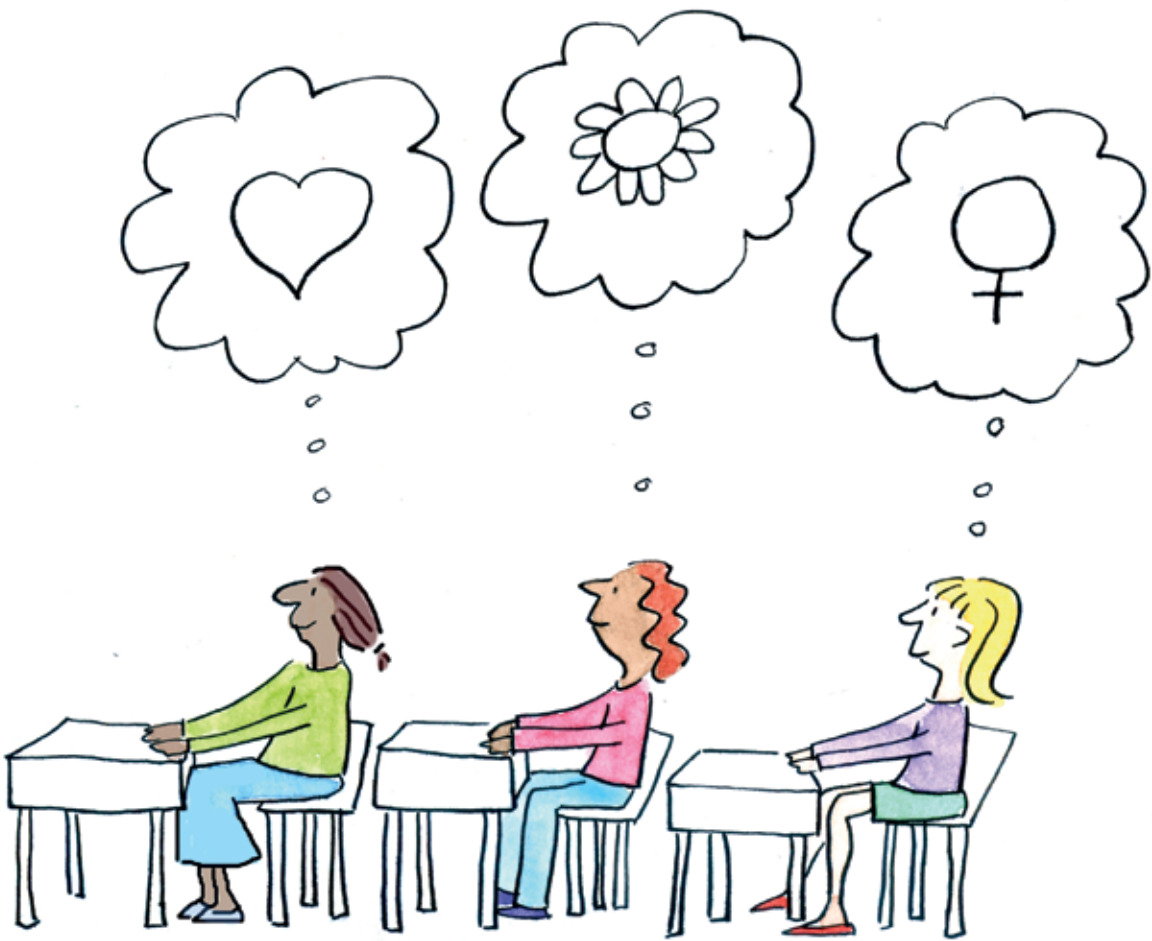
¹⁸ Kaushal, 2014.

Liza DONNELLY

ABD - 2015

*Aydın Doğan Uluslararası
Karikatür Yarışması Jüri Üyesi
Liza DONNELLY tarafından Aydın
Doğan Vakfı'nın "Okuyan Kızlar,
Aydınlık Yarınlar" projesine
armağan olarak yapılmıştır.*

DONNELLY

Kız Çocukların Eğitimi Alanında 2000'den Bu Yana Gerçekleşen Gelişmeler

Türkiye, 1997 Temel Eğitim Reformu'nun ardından eğitime erişimin artırılması ve kız çocukların okulla buluşması alanında hızlı ilerlemeler kaydetmiştir. Birbirini destekleyen birçok politika ve kampanyanın eşgüdüm içinde uygulanması ve kamu-sivil toplum ortaklıkları bu hızlı iyileşmeyi mümkün kılmıştır.

1990'lardan itibaren uluslararası düzeyde, her çocuğun eğitime erişiminin sağlanmasına ilişkin vurgu gittikçe arttı.

Uluslararası Düzeyde Çözüm İradesinin Ortaya Çıkışı

2000'li yıllara yaklaşırken uluslararası toplum, tüm çocukların eğitime erişiminin sağlanması için hukuk ve uygulama düzeylerinde adımlar atıyordu. Eğitime yüzde 100 erişim sağlanmasının önündeki en büyük engellerden birinin kız çocukların eğitim hakkının engellenmesiydi. Bu alanda Türkiye'yi etkileyen uluslararası gelişmelerden biri, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) imzaya açılması ve ülkemizin 1985 yılında bu anlaşmaya taraf olmasıdır. Bu sözleşmenin 10. maddesi, devletlere "kadınların eğitimde erkeklerle eşit haklara sahip olmasını sağlamak ve eğitimde ayrımcılığı önlemek için gerekli tedbirleri almak" yükümlülüklerini getirmiştir.

1990'lardan itibaren uluslararası düzeyde, her çocuğun eğitime erişiminin sağlanmasına ilişkin vurgu gittikçe arttı. 1989 yılının sonunda imzalanan ve 1990 yılında yürürlüğe giren Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin (CRC) 28. maddesiyle taraf devletler, çocuğun eğitim hakkını fırsat eşitliği temelinde tanıdıklarını bildirdiler. CEDAW ve CRC, eğitime erişim ve eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği alanında devletlerin yükümlülüklerini en kapsamlı biçimde tanımlayan bağlayıcı uluslararası hukuk dokümanları oldular.

Bir yıl sonra, 1990 yılında Tayland'ın Jomtien kentinde toplanan Dünya Herkes İçin Eğitim Konferansı'nda, eğitim hakkının gerçekleşmesi önündeki engellerden biri olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği masaya yatırıldı. Kız çocukları ve kadınlar için eğitime erişimi sağlamak, konferans sonucunda ortaya çıkan Herkes İçin Eğitim Dünya Bildirgesi'nde en acil önceliklerden biri olarak vurgulandı.

Üçüncü binyıla yaklaşılırken, uluslararası sözleşmelerin gereklerinin yerine getirilememesi ve milyonlarca çocuğun halen okul dışında bulunması, uluslararası toplumun en önemli gündemlerinden birini oluşturuyordu. 2000 yılında Senegal'in Dakar kentinde toplanan 164 ülke, bu sorunların giderilmesi için açık ve zamana bağlı hedeflerin belirlenmesi gerektiği konusunda anlaştı. Buna göre belirlenen Herkes İçin Eğitim Hedefleri'nde yer alan altı maddeden ikisi özellikle önemlidir:

- Kız çocukları, zor durumda olan çocuklar ve etnik azınlık gruplarına dahil olan çocuklar başta olmak üzere **bütün çocukların 2015 yılına kadar kaliteli, zorunlu ve parasız ilköğretime (ilkokul eğitimi) erişmelerinin ve tamamlamalarının sağlanması,**
- İlköğretim ve ortaöğretimde cinsiyete dayalı eşitsizliklerin 2005 yılına kadar ortadan kaldırılması ve **kızların temel eğitime tam ve eşit erişimi ve başarısı üzerinde yoğunlaşarak 2015 yılına kadar cinsiyetler arasında tam eşitliğin sağlanması.**

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti de Dünya Eğitim Forumu'nda kabul edilen Herkes İçin Eğitim Hedefleri ve Eylem Planı'na onay verdi ve yüzde 100 okullulaşma taahhüdünü dünya kamuoyu önünde tekrarladı.

Herkes İçin Eğitim Hedefleri'nde yer alan yukarıdaki iki madde, Eylül 2000'de Birleşmiş Milletler çatısı altında, tüm dünya liderlerinin üzerinde anlaştıkları Binyıl Kalkınma Hedefleri'nde de yer aldı. Eğitime erişim, uluslararası toplumda en çok vurgu bulan temel haklardan birine dönüşmüştü ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği bu hakkın küresel düzeyde hayata geçirilmesi önündeki temel engellerden biri olarak görülüyordu. Bu durum, hem devletlerin hem Birleşmiş Milletler çatısı altında yer alan uluslararası kuruluşların hem de uluslararası sivil toplum örgütlerinin eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği için birlikte ve yoğun çalışmalar gerçekleştirebilecekleri ortamı yarattı.

UNESCO Verileri Işığında Türkiye'deki Gelişmeler

Bu altbölümde 2000'li yılların başından itibaren Türkiye'de eğitime erişim alanında yaşanan gelişmeler, UNESCO verileri ışığında incelenmektedir. Herkes İçin Eğitim Hedefleri'nin ne ölçüde geliştiğine yönelik izleme etkinliklerini gerçekleştirmek, UNESCO sorumluluğundadır. Aynı zamanda, bu kuruluş tarafından yayımlanan istatistikler, Türkiye'ye ilişkin göstergelerin diğer ülkelerle ve ülke gruplarıyla karşılaştırılmasına da olanak sağlamaktadır. Altbölüm boyunca Türkiye'nin 2000-2015 yılları arasındaki gelişimi, Dünya Bankası alt-orta gelir grubu, üst-orta gelir grubu ve gelişmiş ülkeler grubu (üst gelir grubu) ülkeleriyle karşılaştırılacaktır.

1990 yılında yürürlüğe giren **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin (CRC) 28. maddesiyle taraf devletler, çocuğun eğitim hakkını fırsat eşitliği temelinde tanıdıklarını bildirdiler.**

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, 2000 yılında düzenlenen **Dünya Eğitim Forumu'na katıldı ve yüzde 100 okullulaşma taahhüdünü dünya kamuoyu önünde tekrarladı.**

Türkiye, 2000'li yılların başından bu yana sağladığı sosyo-ekonomik gelişme performansı ile alt-orta gelir grubundan üst-orta gelir grubuna geçiş sağlamayı başarmıştır. Türkiye'nin önümüzdeki dönemdeki hedefi de, birçok ulusal politika belgesinde belirtildiği gibi, gelişmiş ülkeler arasındaki yerini almaktır. Bu nedenle bu üç ülke grubuyla gerçekleştirilecek karşılaştırma anlamlıdır.

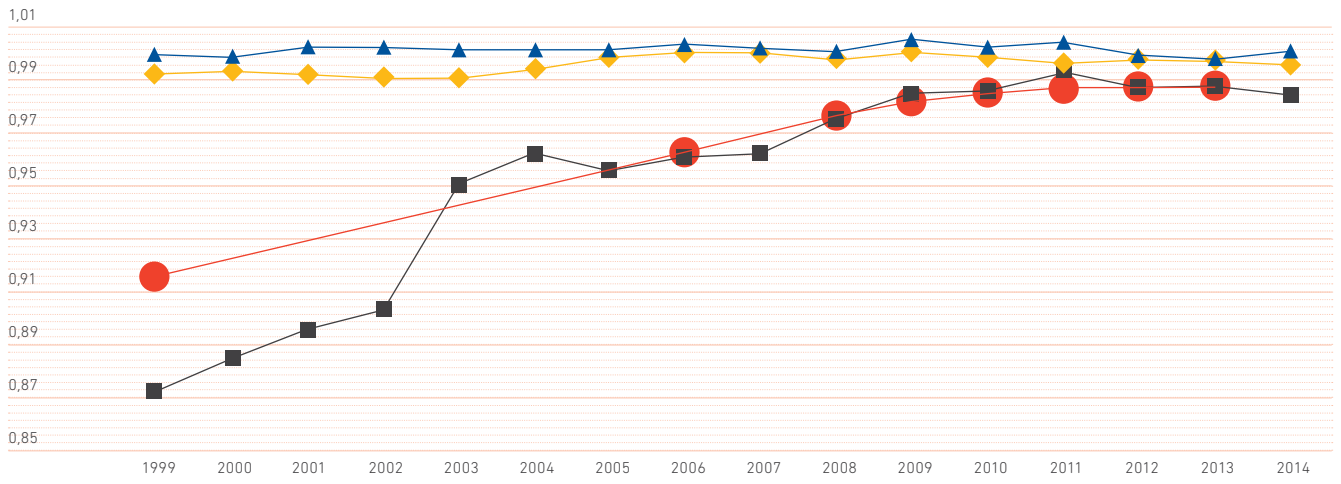
İlkokul Çağında Cinsiyet Eşitliği Endeksi ve Okul Dışındaki Kızlar

İlkokul çağında cinsiyet eşitliği endeksinde Türkiye, 0,98-0,99 düzeyine kadar yükselerek üst-orta gelir grubu ülkelerine yakınlaştı.

Grafik 1'de sunulan cinsiyet eşitliği endeksi, kız ve erkek çocuklar için ilkökul çağındaki ayarlanmış net okullulaşma oranının birbirine oranını göstermektedir. Ayarlanmış net okullulaşma oranı, belli bir yaş aralığında bulunan çocukların yüzde kaçının düzenli olarak okula devam ettiği konusunda bilgi verir. Bu oranlar kullanılarak oluşturulan cinsiyet eşitliği endeksi ise, kızlar için bu oranın erkek çocuklara göre daha düşük olup olmadığını gösterir. Endeks, birden ne kadar düşükse kız çocuklar o kadar dezavantajlı demektir.

Grafik 1'de görüldüğü gibi, yeni binyıla girilirken bu göstergede Türkiye yaklaşık 0,92'yle alt-orta gelir grubu ülkelerine yakın bir noktadaydı. 2000'lerden bu yana gerçekleştirilen çalışmalarla Türkiye'nin alt-orta gelir grubu ülkelerinkine paralel bir gelişme gösterdiği ve üst orta gelir grubu ülkelerinde yakınlaştığı görülmektedir. Ancak Türkiye'nin gelişimi 0,98-0,99 aralığında durmuştur. Üst-orta gelir grubu ülkeleri ve gelişmiş ülkelerin seviyesi olan 0,99-1,01 aralığına, diğer bir deyişle tam cinsiyet eşitliği aralığına henüz ulaşamamıştır.

Grafik 1: Cinsiyet Eşitliği Endeksi (İlkokul - Ayarlanmış Net Okullulaşma Oranı)

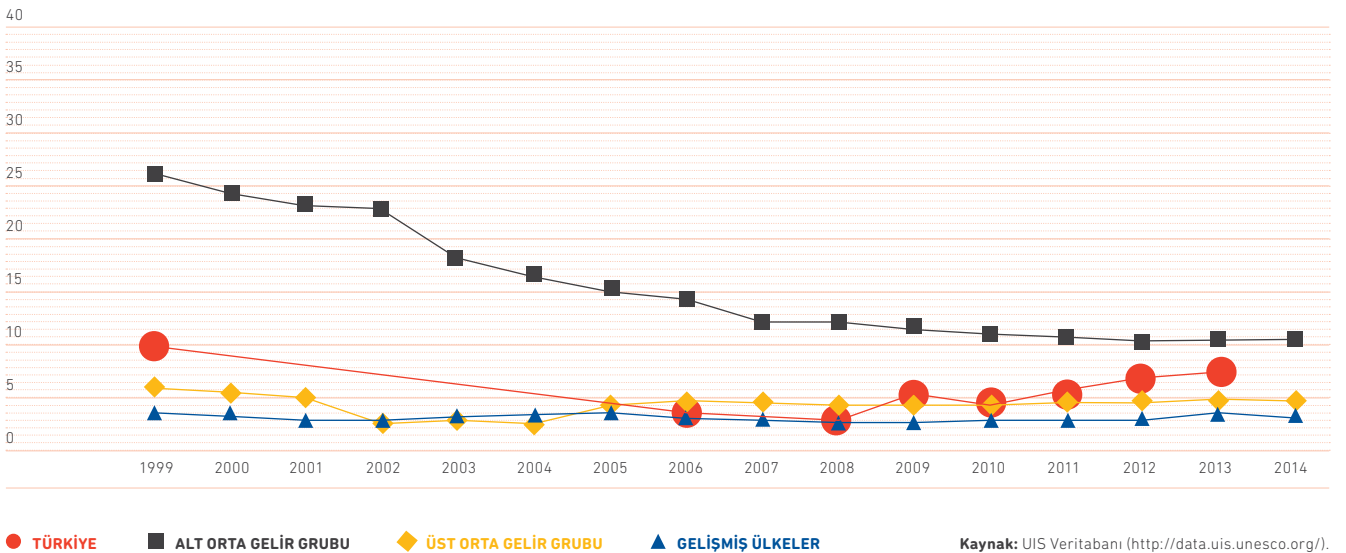

Kaynak: UIS Veritabanı (<http://data.uis.unesco.org/>).

Grafik 2’de ise yine ilkökul çağında olup okul dışında kalan kız öğrencilerin oranı gösterilmektedir. Bu grafikte de Türkiye’nin 1999’dan bu yana önemli bir gelişme gösterdiği ve yüzde 10 düzeyinde bulunan okul dışında kalmış kız çocuk oranını 2008 yılında yüzde 3,2’ye kadar geriletteği ve gelişmiş ülkeler düzeyine yakınlaştığı görülmektedir. Fakat bu yıldan sonra Türkiye’deki iyileşme durmuş ve özellikle 2011 yılının ardından ilkökul çağında olup okul dışında bulunan kızların oranında önemli bir artış meydana gelmiştir. Bir sonraki altbölümde değerlendirileceği gibi, bu durumun önemli sebeplerinden biri eğitim politikaları içinde erişim vurgusunun kaybolması olabilir. Bir diğer sebep ise, 4+4+4 adı verilen yeni eğitim politikası çerçevesinde ilkökula başlama yaşının hazırlıksız biçimde düşürülmesi ve okullar ile birçok ailenin bu duruma ayak uyduramaması olmuş olabilir. Her halükarda 2013 yılında kız çocuklar arasında yüzde 7,4’lük bir kesimin okul dışında bulunması çok üzücü bir durumdur.

Grafik 2: İlkokul Çağında Okul Dışındaki Kız Öğrenciler (yüzde)

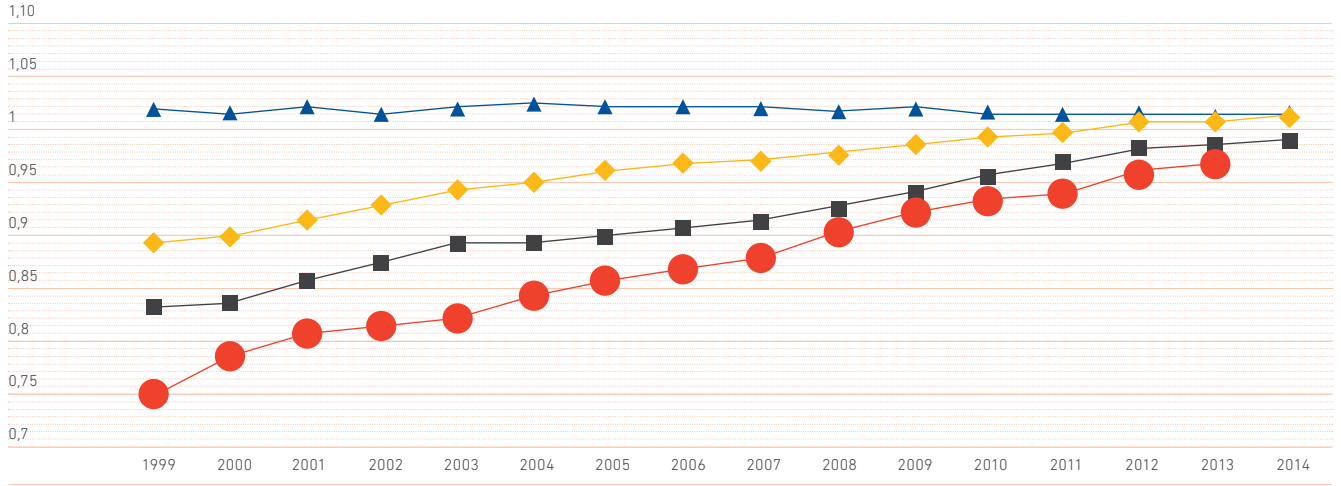

Lise çağında 1999'da yüzde 60 olan okul dışında olan kızların oranı, 2013'te yüzde 19'a kadar geriledi. Türkiye, okul dışındaki kızların oranı göstergelerinde üst-orta gelir grubu ülkelerinin ortalamasını yakaladı.

Ortaokul ve Lise Çağında Cinsiyet Eşitliği Endeksi ve Okul Dışındaki Kızlar

Grafik 3, ortaokul ve lise çağında net okullu olma oranındaki cinsiyet eşitliğini göstermektedir. Grafik 1'e benzer şekilde bu grafikte de 1.00'in ne ölçüde altına inilirse, kızlar ve erkekler için net okullu olma oranındaki fark o ölçüde açılmakta, dolayısıyla kızlar için dezavantaj artmaktadır. Görüldüğü üzere Türkiye, yeni binyıl öncesinde bu göstergede oldukça kötü bir performansa sahipti: 1999'da cinsiyet eşitliği endeksi 0.75'ti, diğer bir deyişle ortaokul ve lise çağında kızlar için okullu olma oranı yüzde 48 iken erkekler için yüzde 65'ti (Grafik 4 ve 5'te görülmektedir). 1999 yılında Türkiye'de ortaokul çağındaki kızların yüzde 32'si ve lise çağındaki kızların yüzde 60'ı okula gitmiyordu. Okuldan ve eğitim sisteminden yararlanamayan kızların yüksek oranı ve cinsiyetler arasındaki büyük açık, hem kız çocukların temel haklarının ihlaliydi hem de Türkiye'nin sosyoekonomik kalkınma hedefleriyle tamamen uyumsuzdu.

Grafik 3: Cinsiyet Eşitliği Endeksi (Ortaokul ve Lise – Net Okullu Olma Oranı)

● TÜRKİYE ■ ALT ORTA GELİR GRUBU ◆ ÜST ORTA GELİR GRUBU ▲ GELİŞMİŞ ÜLKELER

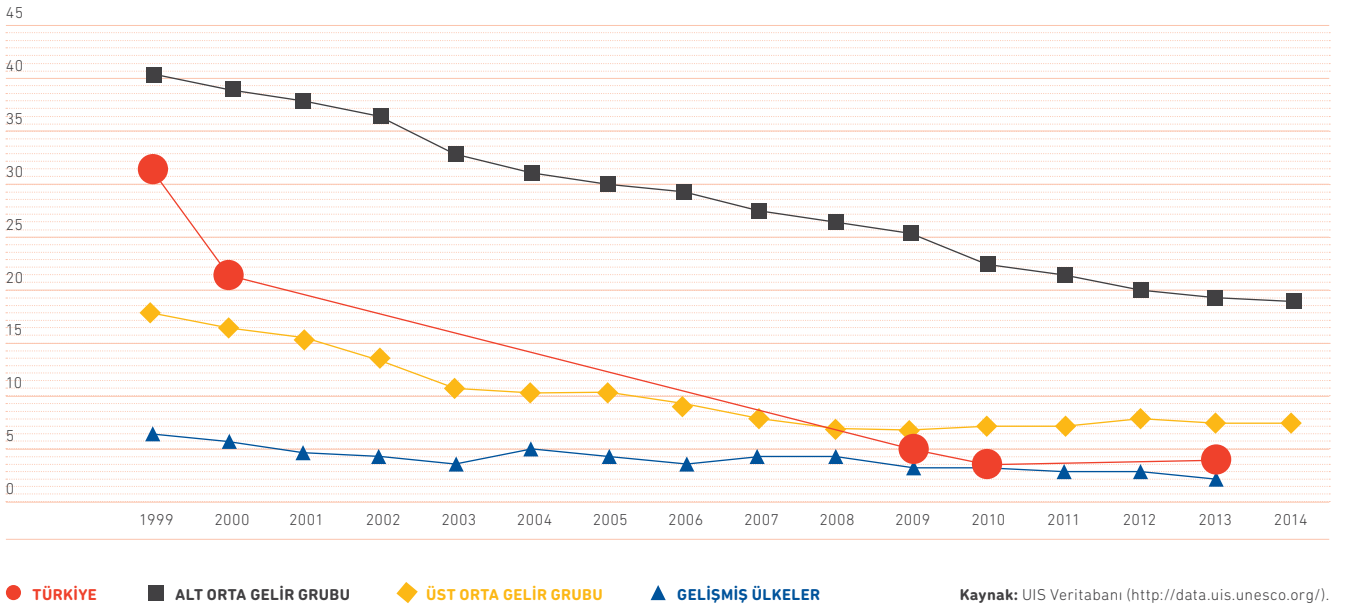
Kaynak: UIS Veritabanı (<http://data.uis.unesco.org/>).

Ortaokul çağında olup da okul dışında olan kızların oranı 1999'da yüzde 32 iken 2013'te yüzde 4'e kadar geriledi.

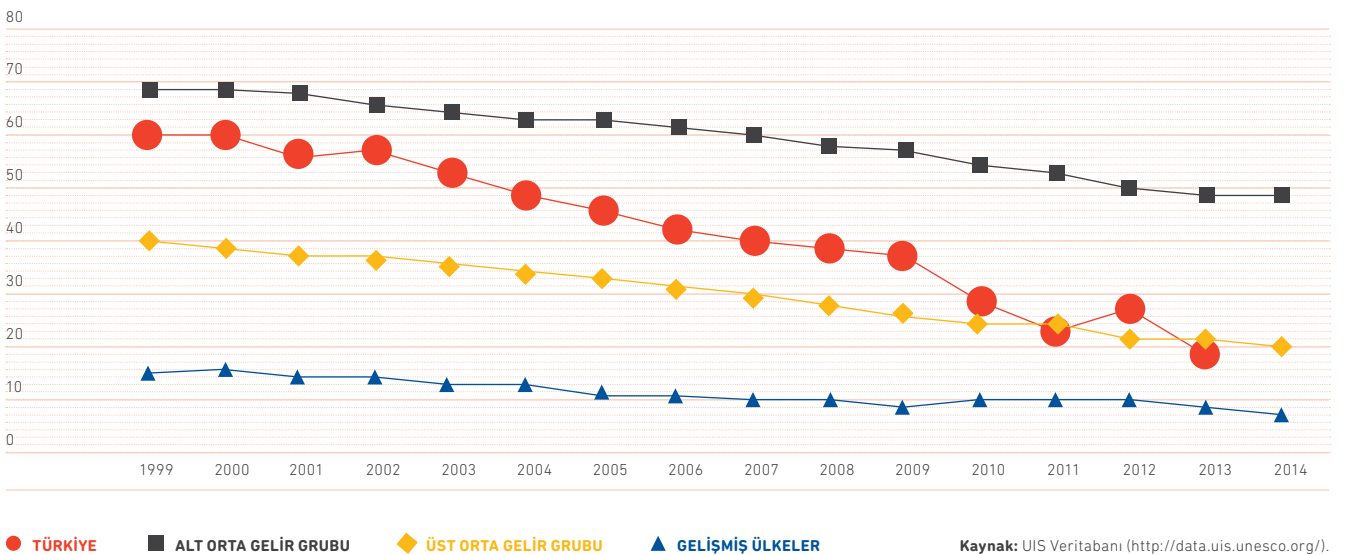
Grafik 3'te görüldüğü gibi, Türkiye'de ortaokul ve lise çağında 1999 yılında alt-orta gelir grubunun da altında olan cinsiyet eşitliği endeksi, 2000'li yıllarda hızla gelişti. Bunda ortaokul ve lise çağında olup da okul dışında olan kızların okula düzenli devamlarının sağlanması önemli rol oynadı. Grafik 4'te görüldüğü gibi, ortaokul çağında olup da okul dışında olan kızların oranı 1999'da yüzde 32 iken 2013'te yüzde 4'e kadar geriledi. Lise çağında da 1999'da yüzde 60 olan okul dışında olan kızların oranı, 2013'te yüzde 19'a kadar geriledi. Türkiye, okul dışındaki kızların oranı göstergelerinde üst-orta gelir grubu ülkelerinin ortalamasını yakaladı. Ancak gelişmiş ülke

ortalamalarının yine de gerisinde kaldı. Cinsiyet eşitliği endeksi göstergesinde ise, erkeklerin okullulaşma oranı daha da büyük bir hızla arttığından üst-orta gelir grubu ülkelerinin ortalaması henüz yakalanamadı. Diğer bir deyişle, kızların okulla buluşturulmasında büyük bir ilerleme kaydedilmiş olsa da erkekler için yakalanan ölçüde bir başarı yakalanamamış olması, ülkenin gelişmiş ülkelerle cinsiyet eşitliği endeksinde aynı düzeye gelmesini engelledi.

Grafik 4: Ortaokul Çağında Okul Dışındaki Kızlar (yüzde)

Grafik 5: Lise Çağında Okul Dışındaki Kızlar (yüzde)

2002-2009 yılları arasında, özellikle ilköğretim (ilkokul ve ortaokul) dönemi için eğitime "talebi" artırmaya yönelik politikalara yoğunluk verildi. Hükümet bu politikaları başarıyla uyguladı, uluslararası kuruluşlar ve STK'lar çeşitli projelerle destek verdi.

Ülke gruplarıyla karşılaştırma dışında, Türkiye'de 2013 yılı itibarıyla ilkokul çağında yüzde 7, ortaokul çağında yüzde 4 ve lise çağında yüzde 19 oranındaki kız çocuğun okul dışında olması önemli ölçüde hak ihlallerinin yaşandığını ve kızların eşit bir gelecek için mücadele araçlarının ellerinden alındığını göstermektedir. Unutulmaması gereken noktalardan biri, bu üç eğitim kademesinin de 2013 yılında Türkiye'de zorunlu olduğudur.

Bu veri ve değerlendirmeler, önümüze üç soru koymaktadır: Birincisi, Türkiye eğitime erişim ve cinsiyet eşitliğindeki bu çarpıcı sıçramayı hangi politikalar ve projeler sayesinde gerçekleştirmiştir? İkincisi, özellikle bazı göstergelerde (örneğin ilkokul çağında okul dışında kalan çocuklar) 2011'den sonra ortaya çıkan duraklama ve gerilemenin sebepleri neler olabilir? Üçüncüsü, duraklamayı tersine döndürmek ve gelişmeyi sürekli kılmak için, ayrıca eğitimde cinsiyet eşitliğini sağlamak için bundan sonra neler yapılabilir?

Türkiye'deki Gelişmeyi Sağlayan Politikalar ve Projeler

Bir önceki altbölümde de belirtildiği gibi, 1999 yılında Türkiye'de yaşayan kız çocukları arasından ilkokul çağındakilerin yüzde 10'u, ortaokul (ilköğretim ikinci kademe) çağındakilerin yüzde 32'si ve lise çağındakilerin yüzde 60'ı okul dışındaydı. Bu kızların okul dışında olmasının çok çeşitli sebepleri vardı. 1997 yılında gerçekleştirilen Temel Eğitim Reformu'yla ilköğretimin ikinci kademesi zorunlu hale getirilmiş hale olmasına rağmen, okul, yurt ve öğretmen eksiklikleri vardı. 1990'lardaki zorunlu göç deneyiminin ardından Kürt kökenli aileler, kentsel yoksulluğun en kötü biçimleriyle mücadele ediyor ve devlet kurumlarına karşı güvensizlik yaşıyorlardı. Belki de en önemlisi, toplumsal cinsiyete ilişkin yerleşik davranış kalıpları kız çocukların okuması önünde engel oluşturuyordu. 2003 verilerine dayanarak yapılan bir araştırma, hem ilköğretim (ilkokul ve ortaokul) hem de lise çağında aileyle ilgili birçok faktörün erkek çocukların okumasına engel olmasa da kız çocukların okumasına engel teşkil ettiğini gösteriyordu. Ebeveyn eğitim düzeyi, kırsal alanda yaşama, kardeş sayısı ve gelir bu faktörlerden bazılarıydı.¹⁹ Diğer bir deyişle, aileler kırsal alanda ve yoksullukla karşı karşıya kaldıklarında ya da geleneksel inanç kalıplarının etkisiyle erkek çocukların okumasını tercih ediyor, kız çocuklara karşı güçlü bir ayrımcılık uyguluyorlardı. Kız çocukların ev işleri, kardeş ve yaşlı bakımı konularında özellikle annelerinin beklentilerini karşılamak zorunda kaldıklarına ilişkin nitel veriler de bulunmaktaydı.²⁰ Kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları da özellikle 2003 yılına kadar aile içlerindeki bu davranış biçimlerine müdahale etmiyordu.

¹⁹ Bakış ve ark., 2009.

²⁰ Bebeli, 2012.

1997 yılında Temel Eğitim Reformu'nun hayata geçirilmesiyle birlikte özellikle ilkököl ve ortaokul kademelerinde eğitime erişimin artırılması ve kız çocukların okulla buluşturulması için çeşitli adımlar atılmaya başlandı. 2010'lu yılların başına kadar büyük bir başarı yakalayan bu politikalar ve projeler bütünü, iki dönem içinde değerlendirilebilir. Bunlardan ilki, 1997-2002 arasında eğitim sisteminin okul ve öğretmen eksikliklerini tamamlamaya, dolayısıyla eğitim sisteminin "arz" yönünden eksikliklerini tamamlamaya yoğunlaşan politikalarıdır. 2002-2009 yılları arasında ise, özellikle ilköğretim dönemi için eğitim sistemine "talebi" artırmaya yönelik politika ve projelere yoğunluk verilmiştir. Bu dönemde ailelerin çocuklarını ve özellikle de kızlarını okula gönderme istekliliğinin artmasını sağlayacak çalışmalar yapılmıştır.²¹ Bu politika ve projeler şu şekilde özetlenebilir:

- **Okul ve yurt yapımı ve öğretmen istihdamı:** 1997 yılında gerçekleştirilen Temel Eğitim Reformu'nun ardından, kısa sürede okul ve derslik yapımının sağlanması için ek kamu kaynakları oluşturulmuş ve Dünya Bankası'ndan krediler alınmıştır. Bu ek kaynaklarla kısa sürede 82 bin yeni derslik, eğitim sistemine katıldı. 2002'de iktidara gelen Ak Parti hükümeti de derslik ve okul yapımı politikasını sürdürdü. 2004-2010 yılları arasında Eğitime Yüzde 100 Destek kampanyası kapsamında 30 bin, genel Hükümet politikaları çerçevesinde de 80 bin yeni derslik inşa edildi. Öğretmen istihdamı da ilköğretimin zorunlu hale gelmesi ve ortaöğretime talebin artması çerçevesinde hızla artırıldı. 1996 yılında kamu ilköğretim sisteminde 280 bin öğretmen istihdam edilirken 2004 yılında bu sayı 400 bine kadar yükseldi. 2015-2016 öğretim yılında Türkiye'de ilköğretim sisteminde (ilkokul ve ortaokul) 625 bin, ortaöğretim (lise) sisteminde ise 335 bin öğretmen istihdam edilmektedir.
- **"Haydi Kızlar Okula!" projesi çerçevesindeki ev ziyaretleri:** "Haydi Kızlar Okula!" projesi, UNICEF Türkiye'nin teklifi ve teknik desteğiyle 2003 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından başlatılmıştır. 2003-2006 yılları arasında en dinamik dönemini yaşayan proje çerçevesinde, her il ve ilçede geniş proje ekipleri oluşturulmuş ve yerel sivil toplum kuruluşlarının desteği alınmıştır. Projenin en önemli ayağı, genellikle iki öğretmen tarafından gerçekleştirilen ev ziyaretleridir. Bu ziyaretler sırasında aileler, okulların kız çocuklar için güvenli olduğu ve kızların okumasının aileler için de yararlı olacağı konusunda aileleri ve toplulukların önde gelenlerini ikna etmeye çalışmıştır. Diğer bir deyişle, kız çocukların okuması önünde geleneksel inançlardan kaynaklanarak engel oluşturan davranış kalıplarının ikna yoluyla değiştirilmesi amaçlanmıştır. Bu yolla 350 bin çocuğun eğitim sistemine kazandırıldığı tahmin edilmektedir.²²

1996 yılında kamu ilköğretim sisteminde 280 bin öğretmen istihdam edilirken 2015 yılında bu sayı **625 bine kadar yükseldi.**

²¹ Şaşmaz, 2015.

²² Beleli, 2012.

Türkiye’de kamu hizmetlerinin genel olarak kapasitesinin artırılması, Milli Eğitim Bakanlığı’nın çocukları izleme kapasitesini de olumlu yönde etkiledi.

• **Milli Eğitim Bakanlığı’nın öğrenci izleme kapasitesinin artırılması:**

Türkiye’de kamu hizmetlerinin genel olarak kapasitesinin artırılması, Milli Eğitim Bakanlığı’nın çocukları izleme kapasitesini de olumlu yönde etkilemiştir. Adrese dayalı nüfus sistemine geçilmesiyle birlikte, MEB de elektronik altyapısını güçlendirmiş ve okul kayıt sistemini elektronik nüfus kayıt sistemiyle eşleştirmiştir. “E-okul” adı verilen bu yeni kayıt sistemi, hangi çocukların okula düzenli devam ettiği hangilerinin ise okul dışında kaldığı konusunda il ve ilçe müdürlükleri ve okullara sürekli ve güvenilir bilgi sağlanmasını kolaylaştırmıştır. Bu durum, özellikle 2007 yılı sonrasında ikna ziyaretlerini de daha etkili hale getirmiştir.

• **Şartlı Nakit Transferi uygulaması ve eğitime ilişkin diğer sosyal yardımlar:**

2000’li yılların ilk yarısında Türkiye devleti, merkezi hükümet tarafından gerçekleştirilen sosyal yardımları hızla artırmıştır. Bu sosyal yardımlar genellikle ilçe düzeyinde bulunan ve kaymakamlar tarafından yönetilen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) tarafından dağıtılmaktadır. Özellikle şartlı nakit transferleri ve diğer eğitim yardımlarının eğitime erişimi artırdığı söylenebilir. Şartlı Nakit Transferi programı kapsamında, annelere çocuklarının okula düzenli devamı şartıyla her ay maddi yardım gerçekleştirilmektedir. Bu yardımlar çocuğun kız olması ve ortaöğretime devam etmesi durumunda da artırılmaktadır. Eğitim yardımları ise genellikle ders dönemi başlarında, öğrencilerin dönemlik ihtiyaçlarının karşılanması için çeşitli yoksulluk kriterlerini sağlayan ailelere dağıtılmaktadır. Eğitime ilişkin ve SYDV’ler aracılığıyla dağıtılan sosyal yardımların toplamı 2003 yılında 220 milyon TL iken, 2008 yılında 1 milyar TL’ye yükselmiştir (2012 fiyat düzeyine göre).²³ Bu yardımların özellikle Kürt kökenli ailelerin çocuklarının eğitime devamını sağlamada önemli rol oynadığı belirtilmektedir.²⁴

• **Ders kitaplarının ücretsiz olarak dağıtılması:**

2004 yılından bu yana Türkiye’de ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine ders kitapları ders yılı başlarında ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Ders yılı başlarındaki en büyük gider kalemlerinden biri olan ders kitaplarının devlet tarafından ücretsiz olarak dağıtılmasının eğitime erişim üzerinde olumlu etkisi olduğu iddia edilebilir. Ancak bu iddiayı destekleyecek bilimsel kanıt bulunmamaktadır.

• **Sivil toplum kuruluşları tarafından uygulanan destek projeleri:**

Daha önce belirtildiği üzere, Türkiye’de özellikle ilköğretim düzeyinde eğitime erişimi artırmaya ilişkin politikalar 2003 yılından itibaren ailelerin çocuklarını ve özelliklerini kızlarını okula göndermeye özendirilmesi ve ailelerin öne sürdüğü engellerin ortadan kaldırılması yönüne evrilmiştir. Sivil toplum kuruluşları tarafından sürdürülen çeşitli projeler de bu politika biçimini desteklemiştir. Özellikle Turkcell ve Çağdaş Yaşamı

²³ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, 2009.

²⁴ Yörük, 2012; Şaşmaz, 2015.

*"Dünyaya gözünü açan
her kız çocuğu,
erkek çocukları ile
eşit imkanlara
sahip olsun."*

Hanzade Doğan Boyner

2010 yılından itibaren erişim ve kız çocukların eğitime kazandırılması göstergelerinde duraklamalar ve bazı gerilemeler göze çarpmaktadır.

Destekleme Derneği işbirliğiyle gerçekleştirilen “Kardelenler” kampanyası ve Doğan Grubu’nun liderliğinde, ÇYDD ortaklığıyla sürdürülen “Baba Beni Okula Gönder” seferberliği, bu projeler arasındaki en kapsamlı ve en uzun erimli projelerdir. Bu projelerin sağladıkları burslar, gerçekleştirdikleri okul ve yurt yapımları ile kamuoyu oluşturma etkinlikleri de eğitime erişimi artırmada etkili olmuştur. Bundan sonraki bölümde Baba Beni Okula Gönder seferberliği çerçevesinde gerçekleştirilen etkinliklerin erişim ve cinsiyet eşitliği politikalarını nasıl desteklediği üzerinde duracağız.

Daha önce de belirtildiği gibi, 2010 yılından itibaren erişim ve kız çocukların eğitime kazandırılması göstergelerinde duraklamalar ve bazı gerilemeler göze çarpmaktadır. Örneğin ilkokul çağına olup da okul dışında olan kızların oranı, yeniden yüzde 7 düzeyine tırmanmıştır. Bu durumun olası nedenleri şu şekilde özetlenebilir:

- 2010 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı’nın politikaları içinde “ilköğretime yüzde 100 erişim” politikalarının merkezi konumunu kaybetmiş olması, bu durumun en önemli nedenlerinden biridir. “Haydi Kızlar Okula!” projesi bu yıllarda büyük ölçüde sonlandırılmış, ikna ziyaretlerinin dinamizmi büyük ölçüde kaybolmuştur. Bu projeden çıkan en önemli önerilerden biri olan ve öğrencinin devamsızlık ve okulu terk davranışlarını en aza indirmeyi amaçlayan “Devamsızlık Erken Uyarı ve Müdahale Sistemi” 2010 yılından bu yana yürürlüğe girmemiştir. Tüm çalışmalara rağmen eğitime yüzde 100 erişimi sağlanamayan toplum kesimlerine, örneğin Roman çocuklara ilişkin tasarlanan projeler rafa kaldırılmıştır.
- 2012 yılında hızlıca gerçekleştirilen ve “4+4+4” adı verilen eğitim reformu da eğitime erişim politikalarının sekteye uğramasına neden olmuştur. Bu reform çerçevesinde, sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim okulları, tekrar ilkokullar ve ortaokullar olarak yapılandırılmış, ortaöğretim (lise) kademeli olarak zorunlu hale getirilmiştir. Ancak bu reform, o kadar hızlı ve hazırlıksız bir biçimde yapılmıştır ki araştırmalar eğitim kalitesinde çeşitli olumsuz etkilere yol açtığını göstermektedir.²⁵ Ayrıca, Türkiye’de ilkokullara zamanında başlayamama halihazırda bir sorunken, reform kapsamında ilkokula başlama yaşının düşürülmesi bu sorunların büyümesine yol açmıştır. Özellikle ilkokul düzeyine okula düzenli devam edemeyen, diğer bir deyişle okul dışında kalan çocuk oranlarının son yıllarda artmış olması, bu eğitim reformunun sonuçlarından biri olabilir.

²⁵ Gürkan ve ark., 2014.

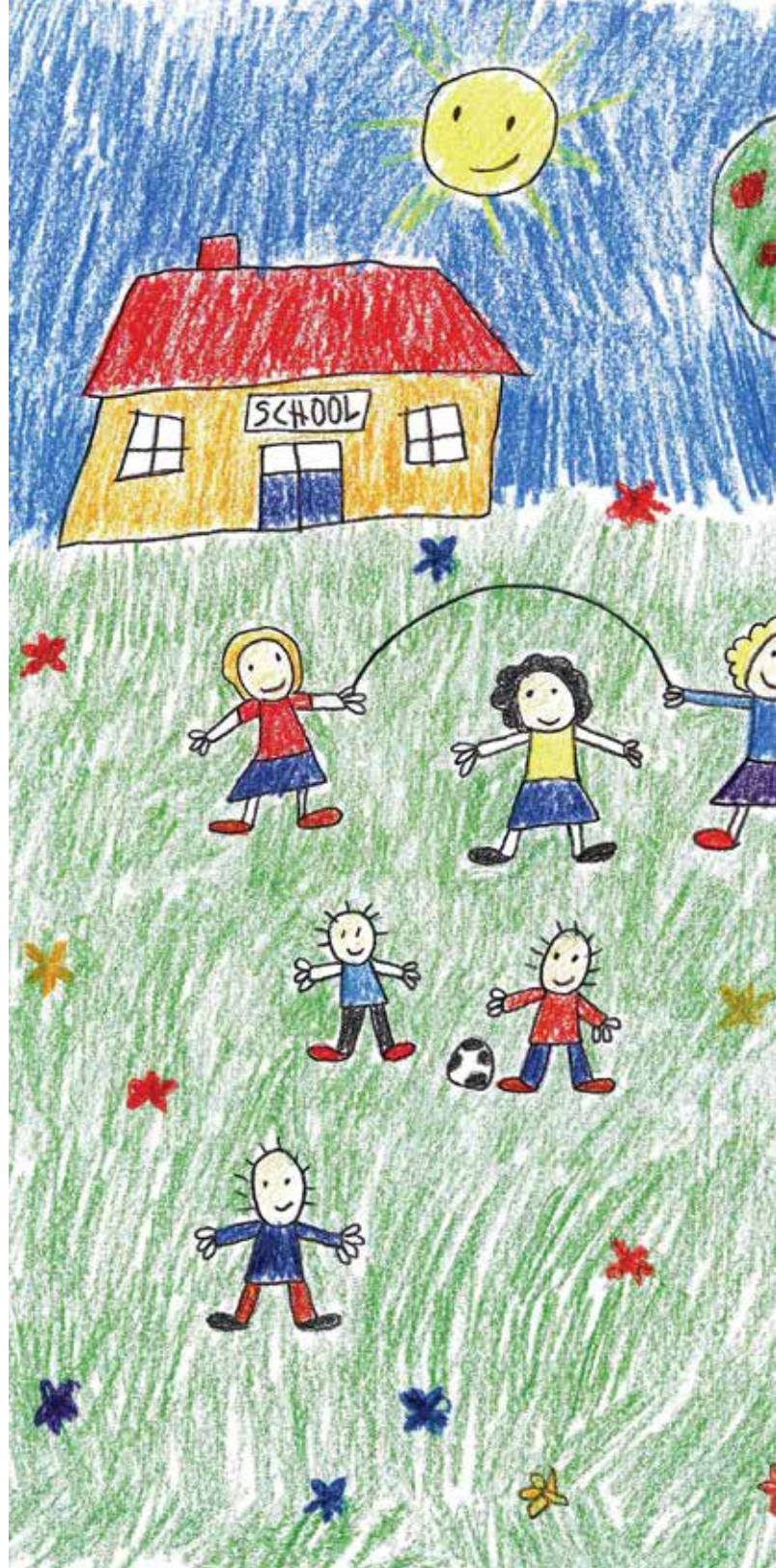

- Diğer yandan, ortaöğretimin "4+4+4" reformu kapsamında zorunlu hale getirilmiş olması, ortaöğretim (lise) düzeyinde okul dışında kalan çocukların azalmasını sağlamaktadır. Ancak, bir eğitim kademesini kanunen zorunlu hale getirerek sağlanabilecek erişim artışının sonuna gelinmiş olabilir. Ortaöğretim çağına olup da halen okul dışında bulunan çocuk gençlerin (14-17 yaşlarında bulunan kızların yaklaşık yüzde 20'si, erkeklerin yüzde 15'i) eğitime erişimi için, ilkokul ve ortaokul kademesinde 2003-2009 yılları arasında uygulanan politikalara benzer biçimde, aile ve gençlerin istekliliğini ve talebi artıracak politikaların uygulanması zamanı gelmiştir.

Ortaöğretimin "4+4+4" reformu kapsamında zorunlu hale getirilmiş olması, ortaöğretim (lise) düzeyinde okul dışında kalan çocukların azalmasını sağlıyor.

Emrah ARIKAN
Türkiye - 2016

*Aydın Doğan Uluslararası
Karikatür Yarışması "Güçlü Kızlar
Güçlü Bir Dünya" Özel Ödülü*

“Baba Beni Okula Gönder” Seferberliği

Hanzade Doğan Boyner’in liderliğini üstlendiği “Baba Beni Okula Gönder” Kampanyası çerçevesinde, kız çocukların ilköğretim, ortaöğretim ve hatta yükseköğretim fırsatlarından yararlanabilmesi ve Aydın Doğan’ın deyişiyle “eşit bir hayat” için mücadele edebilmesi için birçok farklı koldan etkinlikte bulunuldu.

2000’li yılların başında Türkiye’de kız çocukların eğitimi meselesi hakkında çalışmak isteyen kişi ve kuruluşların sayısı artmaktaydı. Hem uluslararası düzeydeki söz ve yükümlülükler hem de Türkiye’nin gelecekle ilgili planları, bu sorunun üzerinde dirayetle ve kararlılıkla çalışılmasını gerektiriyordu. Doğan Gazetecilik, 2005 yılında etkinliklerini “kızların eğitimi” alanına yoğunlaştırmak, işbirliği ağı oluşturmak ve kamuoyunda kız çocukların eğitimi alanında farkındalığı yükseltmek amacıyla “Baba Beni Okula Gönder” seferberliğini başlattı. Seferberliğin en önde gelen ortağı, Türkiye’de eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin artması için uzun yıllar boyunca sivil topluma öncülük etmiş olan Prof. Dr. Türkan Saylan’ın başkanlığını yürüttüğü Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği’ydi. Aydın Doğan Vakfı da, bu seferberliğin en büyük başişçilerinden biri oldu.

Hanzade Doğan Boyner’in liderliğini üstlendiği “Baba Beni Okula Gönder” kampanyası çerçevesinde, kız çocukların ilköğretim, ortaöğretim ve hatta yükseköğretim fırsatlarından yararlanabilmesi ve Aydın Doğan’ın deyişiyle “eşit bir hayat” için mücadele edebilmesi için birçok farklı koldan etkinlikte bulunuldu. Bu bölümde 2005-2015 yılları arasında gerçekleştirilen etkinlikler, altı başlık altında incelenecek. Ardından, kampanya çerçevesinde gerçekleştirilen araştırmaların bulguları ışığında kampanyanın etkileri değerlendirilecek.

2005-2015 Baba Beni Okula Gönder Seferberliği Etkinliklerine Bir Bakış

Bir önceki bölümde belirtildiği gibi, Türkiye’de kızların eğitime erişememesi sorununun birçok sebebi vardı. Yoksulluk, kızların özellikle belli bir yaştan sonra evde oturması gerektiğine dair geleneksel inançlar, evlerde ve tarımsal etkinliklerde kızlardan beklenenler, okul ve yurt eksiklikleri, kızların okula ve eğitim sistemine aidiyet hissindeki eksiklikler, bu sebepler arasında başı çekiyordu. Baba Beni Okula Gönder seferberliği, gerçekleştirdiği farklı etkinliklerle sorunun çözülmesi yolunda önemli katkılarda bulundu. Bu etkinlikler, altı kategori altında incelenebilir:

1. Burslar: Ailelerin yoksulluğu sorunuyla mücadele etmek üzere hayata geçirilen eğitim bursları kapsamında, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'yle işbirliği içinde 11 bin 100 kız çocuğa, ortalama 3,4 yıl boyunca burs verildi. Bursların kız çocukların lise hayatları boyunca ve mezuniyetlerine kadar verilmesine büyük özen gösterildi. Bu burslar için Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'ne seferberlik sırasında yapılan ve çeşitli kişi ve kuruluşlardan toplanan bağışlar hayata geçirildi. Baba Beni Okula Gönder bursiyerleri arasında Türkiye'nin 81 ilinin tamamından öğrenciler yer aldı.

2. Yurt yapımları: Baba Beni Okula Gönder seferberliğini diğer kampanyalardan ayıran en önemli özelliklerinden biri özellikle lise eğitimi sırasında kullanılan kız yurtlarına büyük bir önem verilmiş olmasıdır. Odağına "kızların eşit bir hayat için mücadele edebilecek şekilde güçlendirilmesi"ni alan bu seferberlikte kızların yalnızca ilköğretime değil, ortaöğretim ve yükseköğretime de erişebilir hale gelmesi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, kız yurtlarının yapımına önem verilmiştir. Seferberlik kapsamında, çeşitli kişi ve kuruluşların desteği ve toplanan bağışlarla tam 33 yurt inşa edilerek Milli Eğitim Bakanlığı'na kazandırılmıştır. Bu yurtlardan 5'i Aydın Doğan Vakfı, 2'si de Doğan Gazetecilik tarafından da yaptırılmıştır. Halen bu yurtlarda 3 bin 500 civarında kızımız lise eğitimleri boyunca barınmaya devam etmektedir. Grafik 6'da görüldüğü gibi yurtlar, kızların ortaöğretime erişimde yoğun dezavantaj yaşadığı Doğu Anadolu'da yoğunlaşmaktadır. Ayrıca mezunlarla yapılan bir anket çalışması, yurtlarda yaşayan kızların yarısının etnik azınlık gruplarına mensup yurttaşlar olduğunu göstermektedir.²⁶

Baba Beni Okula Gönder seferberliği boyunca kızların yalnızca ilköğretime değil, ortaöğretim ve yükseköğretime de erişebilir hale gelmesi büyük önem taşıdı. Bu nedenle, lise eğitimi sırasında kullanılan kız yurtlarına büyük bir önem verildi. Tam 33 yurt inşa edildi ve MEB'e kazandırıldı.

²⁶ Mezunlara konuştukları yerel dil ve lehçeler sorulduğunda, yüzde 35'i Kürtçe, yüzde 16'sı Arapça yanıtını vermiştir.

Grafik 6: Baba Beni Okula Gönder Seferberliği kapsamında inşa edilerek Milli Eğitim Bakanlığı'na kazandırılan yurtlar

Baba Beni Okula Gönder seferberliği, kamu kuruluşlarıyla STK'lar arasında birlikte çalışma istekliliğinin ve iletişimin sürekli kılınabilmesi için çeşitli etkinlikler gerçekleştirdi. 2005-2010 yılları arasında gerçekleştirilen dört eğitim çalışmayı, Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileriyle sivil toplum temsilcilerini bir araya getirdi.

3. Okul yapımları: Kız çocukların ilköğretim düzeyinde okula gitmesi önündeki en büyük engellerden biri, okulların uzakta (diğer köylerde ya da ilçe merkezlerinde) olmasıydı. Aileler, haklı olarak küçük yaştaki çocukları bu okullara göndermekten imtina edebilmekteydi. Bu neden göz önünde bulundurularak, seferberlik kapsamında 11 köy okulu ve bir ilköğretim okulu olmak üzere, 12 okul inşa edildi ve Milli Eğitim Bakanlığı'na kazandırıldı. Okul yapımları için, Baba Beni Okula Gönder seferberliği çerçevesinde Boğaziçi Üniversitesi Mezunlar Derneği, Avrupa'da yaşayan Türkler, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ve birçok işadamı ve işkadını bir araya geldi. Bu okullardan altısı Muş'a, ikisi Şanlıurfa'ya, Mardin'e, İstanbul'a, Ağrı ve Muğla'ya yapılarak ilköğretime (ilkokul ve ortaokul) erişim alanında sorunlar yaşayan illere destek verildi.

4. Kamu kuruluşları yöneticileriyle birlikte "sinerji" oluşturmaya yönelik etkinlikler: Kızların eğitimi alanındaki sorunların çözülmesinde kamu kuruluşlarıyla sivil toplum kuruluşları arasında birlikte çalışma istekliliğinin oluşturulması ve sürdürülmesi, kritik başarı faktörlerinden biriydi. Baba Beni Okula Gönder seferberliği de bu iletişim ve istekliliğin sürekli kılınabilmesi için çeşitli etkinlikler gerçekleştirdi. 2005-2010 yılları arasında gerçekleştirilen dört eğitim çalışmayı, Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileriyle sivil toplum temsilcilerini bir araya getirerek bu amaca katkıda bulundu.

5. Yararlanıcı kız çocuklara yönelik etkinlikler: Bu etkinlikler, bursiyer ya da yurtlarda kalan kız çocukların eğitim deneyimlerini iyileştirmek amacıyla gerçekleştirilen etkinliklerdir. Etkinlikler, iki başlık altında incelenebilir: İlk başlıkta, doğrudan yararlanıcı kız çocuklarına yönelik olarak yapılan yarışmalar, yurt gezileri ve eğitimler bulunmaktadır. İkinci başlıkta ise, Baba Beni Okula Gönder yurtlarında görev yapan müdür, belletmen ve psikolojik danışmanlara yönelik eğitim ve seminerler yer alır. Bu eğitim ve seminerler de eğitimcilerin yurt yönetimi kapasitelerini geliştirerek kızların yurt deneyimlerini iyileştirme amacı gütmektedir.

6. Genel kamuoyuna yönelik etkinlikler: Kızların okuması önündeki engellerden bazıları ve bazı ailelerin bu konudaki olası direnci, kamuoyundaki genel görüşün etkisiyle de kırılabilir. Ayrıca, kamuoyu yaratmaya yönelik etkinliklerle, birçok kişi ve kuruluş kızların eğitimine maddi ve manevi destek vermeye ikna edilebilir. Bu amaçlarla Baba Beni Okula Gönder seferberliği çerçevesinde televizyon yoluyla bağış toplanması, çeşitli televizyon programlarında görünürlük sağlanması, fotoğraf sergileri, gazetelerde yapılan haberler ve saygı duyulan sanatçılardan destek mesajlarının toplanması gibi birçok etkinlik düzenlendi. Bu etkinlikler de hem kampanyanın bilinirliğini ve görünürlüğünü artırdı hem de kamuoyunda kızların eğitimi konusunda esen olumlu havaya büyük katkıda bulundu.

2005-2015 yılları arasında, Baba Beni Okula Gönder kampanyası kapsamında 300 bini aşkın bağışçının sağladığı 40 milyon TL, yukarıda sayılan etkinlikler için harlandı. Sağlanan bu desteğin 5 milyon TL'lik kısmı Aydın Doğan Vakfı ve Doğan Gazetecilik tarafından gerçekleştirildi.

Baba Beni Okula Gönder Seferberliğinin Etkileri

Çok yönlü bir kampanya olması nedeniyle, Baba Beni Okula Gönder seferberliğinin etkilerini değerlendirmek oldukça zordur. Özellikle "Yapımı gerçekleştirilen okullar yapılmasaydı ne olurdu?", "Kamuoyu oluşturulmasına yönelik faaliyetler gerçekleştirilmeseydi ne olurdu?" soruları için tahminler ve değerlendirmeler yapmak ya da bilimsel çıkarımlara ulaşmak oldukça zordur. Elbette, bu durumlarda daha az kız ve erkek çocuğun okulla buluşabileceği ve eğitim sisteminden yararlanabileceği söylenebilir, ancak bu etkinin boyutları hakkında kesin bir fikir yürütülemez. Eğer seferberliğin bundan sonraki etkinliklerinin etkilerini değerlendirmek önem arz ediyorsa, etki değerlendirme çalışmalarını etkinliklerle eşzamanlı olarak planlamak gerekir.

Diğer yandan, Baba Beni Okula Gönder seferberliği çerçevesinde yapılan kız yurtlarında kalan ve böylelikle lise eğitimini gerçekleştiren kızlarla ilgili olarak toplanan verilerle seferberliğin "yurtlar" başlığına ait etkinliklerinin sonuçları hakkında çeşitli çıkarımlar yapılabilir. Seferberliğin izleme-değerlendirme çalışmaları çerçevesinde Aralık 2014'te Baba Beni Okula Gönder yurtlarından yararlanan ve mezun olan 163 genç kız ile telefon yoluyla veri toplanmıştır. Toplanan verilerden elde edilen en önemli bulgulardan biri, Baba Beni Okula Gönder yurtlarından yararlanarak mezun olan kız öğrencilerin, eğitim düzeyi açısından kendi ebeveynlerine göre önemli bir sıçrama yapmış olmasıdır. Bu mezunların yalnızca yüzde 20'sinin babası ve yüzde 2,4'ünün annesi lise mezunuyken, kendilerinin neredeyse tamamı lise diplomasını almayı başarmıştır. Bu kızların yüzde 93'ü eğitime devam etmek istemiştir ve yüzde 82'si halen öğrencidir. Dolayısıyla, Baba Beni Okula Gönder seferberliğinin de katkısıyla ebeveynlerinin eğitim düzeyi dolayısıyla lise mezunu olma ihtimali oldukça düşük olan bu kızların bir nesil içinde önemli bir sıçrama yaptıkları söylenebilir. Ayrıca mezunların yüzde 91'inin "Yurtta yatılı okumak sayesinde eğitime devam edebildim" ifadesine katıldıkları gözlenmektedir.

İzleme-değerlendirme çalışmaları çerçevesinde, mezunlardan toplanan verilere ek olarak, 616 potansiyel yararlanıcı ile yüz yüze görüşmeler yapılmış ve bu potansiyel yararlanıcılardan toplanan veriler, mezunlardan toplanan verilerle karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda ortaya çıkan farkların Baba Beni Okula Gönder seferberliğinin doğrudan etkisi olduğu varsayılabilir.

Baba Beni Okula Gönder yurtlarından yararlanarak mezun olan kız öğrenciler, eğitim düzeyi açısından kendi ebeveynlerine göre önemli bir sıçrama yapmıştır. Mezunların yalnızca yüzde 2,4'ünün annesi lise mezunuyken, kendilerinin neredeyse tamamı lise diploması sahibidir.

BBOG mezunları ile potansiyel yararlanıcılar arasındaki en temel farklardan biri, en son mezun olunan okul sorusunda ortaya çıkmaktadır. BBOG mezunlarının yüzde 90'ı lise ve yüzde 8'i yüksekokul mezunuyken, potansiyel yararlanıcılarda bu oranlar sırasıyla yüzde 45'e ve yüzde 7'ye düşmektedir.

Mezuniyetten sonra eğitimine devam etmek isteyenler

Yurtlardan yararlanarak mezun olan kızlarla, potansiyel yararlanıcılar arasındaki farklar, yedi alt başlık içinde incelenebilir. Kızların eğitiminin olumlu etki sağlaması beklenen bu alt başlıklar, (1) eğitim sistemine katılım, (2) ekonomik hayata katılım, (3) sosyal çevre ve karar verme süreçlerine katılım, (4) kişisel esenlik (wellbeing) duygusu ve kendini iyi ifade edebilme, (5) cinsiyetlere ilişkin görüş ve tutumlar, (6) evlilik ve çocuk sahibi olma yaşı ve (7) ebeveynlik tutumlarıdır. Baba Beni Okula Gönder izleme-değerlendirme çalışmaları çerçevesinde bu alanların ilk beşi hakkında veri toplanmıştır.

1. Eğitim sistemine katılım: BBOG mezunları ile potansiyel yararlanıcılar arasındaki en temel farklardan biri, en son mezun olunan okul sorusunda ortaya çıkmaktadır. BBOG mezunlarının yüzde 90'ı lise ve yüzde 8'i yüksekokul mezunuyken, potansiyel yararlanıcılarda bu oranlar sırasıyla yüzde 45'e ve yüzde 7'ye düşmektedir. Potansiyel yararlanıcıların yüzde 29'unun en son bitirdiği okul ortaokulken, BBOG mezunları arasında bu oran yüzde 1'in altındadır.

Mezun olduktan sonra eğitimine devam etmek isteyenlerin oranı da, BBOG mezunları arasında yüzde 93 iken potansiyel yararlanıcılar arasında yüzde 81'dir. Bu fark istatistiksel olarak da anlamlıdır, diğer bir deyişle farkın rastlantısal olarak ortaya çıkmış olması çok düşük bir ihtimaldir. Dolayısıyla eğitim sisteminden yararlanma ve eğitim istekliliği açısından seferberliğin anlamlı bir fark yarattığı söylenebilir.

2. Ekonomik hayata katılım: Veri toplanan BBOG mezunlarının çok büyük bir kısmı (yüzde 82) halen öğrenci olduğundan, seferberliğin iş hayatına katılım açısından anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığı hakkında bir çıkarımda bulunmak zordur. Ancak, BBOG mezunlarının yalnızca yüzde 6'sı ev kadınıyken, potansiyel yararlanıcıların yüzde 38'i ev kadını olduğunu belirtmektedir ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Ayrıca, çalışan mezun ve potansiyel yararlanıcılara çalıştıkları yerde başkalarını denetlemek gibi bir görevi olup olmadığı sorulduğunda mezunların yüzde 39'u olumlu yanıt verirken, bu oran potansiyel katılımcılarda yüzde 11'e düşmektedir.

Elde bulunan veriler, ekonomik hayata katılım açısından da seferberliğin olumlu sonuçlara yol açmış olabileceğini düşündürse de, bu alanda sağlıklı çıkarımlar yapabilmek için veri toplama ve değerlendirme süreçlerine devam edilmelidir.

3. Sosyal çevreye ve karar verme süreçlerine katılım: Sosyal çevreye katılım açısından sorulan soruların birçoğunda mezunlarla potansiyel yararlanıcılar arasında dikkate değer bir fark bulunmamaktadır. “Diğer insanlara yardım etmeyi severim”, “Diğer insanlarla aram iyidir” ve “Arkadaş edinmekte iyiyimdir” gibi ifadeler, hem mezunların hem de potansiyel yararlanıcıların neredeyse tamamı tarafından olumlu karşılanmıştır. “Diğer insanlara yardımım olabilir mi diye araştırırım” ifadesini ise mezunların yüzde 87’si olumlu karşılarken, potansiyel yararlanıcıların yüzde 79’u olumlu karşılamıştır. Bu farkın istatistiki olarak anlamlı olup olmadığı değerlendirilmemiştir.

Sivil toplum kuruluşunda gönüllü faaliyette bulunanların oranında ise istatistiki olarak anlamlı bir fark mevcuttur: Mezunların yüzde 18’i gönüllülük faaliyetlerine zaman ayırdığını belirtirken, bu oran potansiyel yararlanıcılarda yüzde 5’e kadar düşmektedir.

Mahallede kararlara katılıma ilişkin fikirleri sorulduğunda da BBOG mezunlarının potansiyel yararlanıcılara göre çok daha olumlu görüşler bildirdiği görülmektedir. Örneğin, “Mahalleme ya da çevremi daha iyi hale getirmek için diğer insanlarla beraber çalışma şansım vardır” ifadesine olumlu yanıt verme oranı, mezunlarda yüzde 36, potansiyel yararlanıcılarda ise yüzde 23’tür. Ayrıca bu fark istatistiki olarak da anlamlıdır. Ancak bu fark, mezunlarla potansiyel yararlanıcıların yaşadıkları mahallelerin farklılıklarından da kaynaklanıyor olabilir. Mahalle ve daha üstü birimlerde karar verme süreçlerine katılıma ilişkin görüş ve davranışların daha iyi sorularla ölçülmesine ihtiyaç vardır.

Tüm bunlarla birlikte, BBOG mezunlarının potansiyel yararlanıcılara göre sosyal çevrelerinin ihtiyaçlarına daha duyarlı ve bu alanda elinden gelebilecekleri yapmaya daha açık bireyler oldukları söylenebilir.

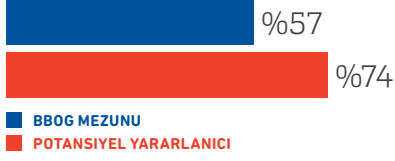
4. Kişisel esenlik ve kendini iyi ifade edebilme: Kişisel esenliğe ilişkin verilere bakıldığında, potansiyel yararlanıcıların beyanlarının BBOG mezunlarına göre daha olumlu olabildiği görülmektedir: Potansiyel yararlanıcıların yüzde 48’i kendini çok mutlu hissederken, bu oran mezunlarda yüzde 32’ye düşmektedir. Benzer biçimde potansiyel yararlanıcıların yüzde 38’i sağlık durumlarının çok iyi olduğunu belirtirken, mezunların yüzde 20’si aynı şekilde görüş bildirmektedir. Aynı zamanda mezunların yüzde 32’si bir önceki ay kendini mutsuz ya da canı sıkkin hissettiğini belirtirken, bu oran potansiyel yararlanıcılarda yüzde 10’a kadar düşmektedir. Mezunların yüzde 12’si bir önceki ay en az bir kez sorunlarının üstesinden gelemeyeceğini hissetmişken, potansiyel yararlanıcılarda bu oran yalnızca yüzde 3’tür. Bu verilere bakarak, BBOG mezunlarının potansiyel yararlanıcılara göre kişisel esenlik açısından dezavantajlı olduğu söylenebilir mi?

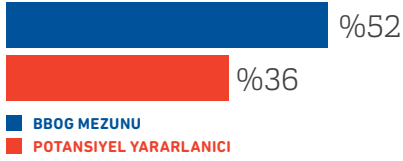
BBOG mezunlarının potansiyel yararlanıcılara göre sosyal çevrelerinin ihtiyaçlarına daha duyarlı ve bu alanda elinden gelebilecekleri yapmaya daha açık bireyler oldukları söylenebilir.

BBOG mezunlarının yalnızca yüzde 6’sı ev kadınıyken, potansiyel yararlanıcıların yüzde 38’i ev kadını olduğunu belirtmektedir.

"Kendime biraz daha saygı duymayı isterdim" ifadesine olumlu yanıt verenler

"Mahallemlerimle ya da çevremle ilgili sorunlarda belediye başkanı gibi iktidardaki insanlarla rahatça konuşabiliyorum" ifadesini olumlu karşılayanlar

Diğer yandan, BBOG mezunlarının özellikle olumsuz ifadelerle karşılaştıkları zaman özalıklarının daha olumlu olduğu ortaya çıkmaktadır. "Kendime biraz daha saygı duymayı isterdim" ifadesine olumlu yanıt verenlerin oranı BBOG mezunlarında yüzde 57 iken, potansiyel yararlanıcılarda yüzde 74'tür. "Genel olarak düşündüğümde hayatta başarısız olduğuma inanıyorum" ifadesine olumlu yanıt verenlerin oranı da BBOG mezunlarında yüzde 21 iken, potansiyel katılımcılarda yüzde 46'dır. Dolayısıyla BBOG mezunlarının kendilerine duydukları saygının daha yüksek olduğu ve bu nedenle bazı durumlarda mutsuz ve güçsüz olduklarını daha kolay ifade ettikleri de söylenebilir. Ancak bu konuda güçlü bir çıkarım yapabilmek için daha iyi sorulardan oluşan ve geçerlilik-güvenilirliği ortaya konmuş bir psikoloji ölçeğinin hem mezunlara hem de katılımcılara uygulanması gerekir.

Kendini iyi ifade etme açısından da değerlendirme sonuçlarının kesin bir yargıya ulaştığını söylemek zordur. "Mahallemlerimle ya da çevremle ilgili sorunlarda belediye başkanı gibi iktidardaki insanlarla rahatça konuşabiliyorum" ifadesi BBOG mezunlarının yüzde 52'si tarafından olumlu karşılanırken bu oran potansiyel katılımcılarda yüzde 36'ya düşmektedir. Ancak "Topluluk içinde kendimi rahatça ifade edebiliyorum" diyenlerin oranı potansiyel yararlanıcılarda daha yüksektir. Ayrıca, "kendini iyi ifade etme" anket katılımcılarının kendi beyanlarıyla ölçülebilecek bir beceri değildir. Bu beceriyi daha iyi ölçmek için katılımcılara küçük bir iş/ödev verilmesi gibi yöntemler denenebilir.

Dolayısıyla kişisel esenlik ya da kendini ifade becerisi gibi alanlarda Baba Beni Okula Gönder yurtlarında kalan öğrencilerin potansiyel yararlanıcılara göre avantajlı ya da dezavantajlı olduğu yönünde bir çıkarım yapmak, eldeki verilerle mümkün gözükmemektedir.

5. Kadın güçlenmesine ve cinsiyet eşitliğine ilişkin görüşler: BBOG mezunlarıyla potansiyel yararlanıcılar arasındaki farklar, cinsiyet eşitliği alanındaki karşımıza kesin olmayan bir tablo sunmaktadır. Mezunların yüzde 28'i "Erkekler iş hayatından kadınlardan daha başarılı olur" ifadesini desteklerken, potansiyel yararlanıcıların yüzde 37'si bu ifadeyi desteklemiştir. Bu fark, istatistiki anlamlılık (bir diğer deyişle farkın rastlantısal bir şekilde ortaya çıkmadığına dair güven) açısından da sınırdadır. Ayrıca mezunların yüzde 64'ü ve potansiyel yararlanıcıların yüzde 62'si annenin çalışması durumunda çocukların zarar göreceğini belirtmiştir.

Diğer yandan, "Kadınlar çevrelerini değiştirmek için yeterli güce sahiptir" ifadesine katılanların oranı, mezunlar arasında yüzde 73, potansiyel yararlanıcılar arasında yüzde 39'dur. Bu fark istatistiki olarak da anlamlıdır. Bu verileri iki şekilde açıklamak mümkündür: Eğitim, kadınların toplumsal hayatta daha güçlü hissetmesini sağlasa da, bazı yapısal şartlar ve çözülmemiş sorunlar nedeniyle bu güçlenme iş hayatına yansımamaktadır ya da daha az yansıyabilmektedir. Bir diğer açıklama ise, kadınların eğitimin de olumlu etkisiyle kendilerini güçlü hissetseler de, halen erkeklere oranla

toplumsal hayatta güçsüz hissetmeleri olabilir. Bu alanda Türkiye'deki eğitimle ilgili yapılan bir başka araştırma da, eğitim hizmetlerinden yararlanmanın tek başına cinsiyet eşitliğine dair görüşleri değiştirmedini bulgulamıştır. Dolayısıyla bu alanda, daha fazla çaba ve araştırmaya ihtiyaç vardır.

Özetlemek gerekirse, Baba Beni Okula Gönder seferberliğinin "yurtlar" ayağı için yapılan bu etki değerlendirme çalışması, BBOG yurtlarından mezun olan kızların eğitim hayatına devam konusunda daha avantajlı hale geldiği ve sosyal çevrelerine karşı daha duyarlı olabileceklerini göstermektedir. Ekonomik hayata katılım, kişisel esenlik ve cinsiyet eşitliği alanlarında ise olumlu bazı göstergeler olmakla birlikte araştırmaların sürmesi gerekmektedir. Seferberliğin evlilik ve çocuk sahibi olma yaşı ve ebeveynlik tutumları üzerindeki etkileri hakkında ise henüz veri toplanmamıştır.

Baba Beni Okula Gönder seferberliği esnasında gerçekleştirilen izleme-değerlendirme etkinlikleri, önümüzdeki dönemde, Aydın Doğan Vakfı'nın "Okuyan Kızlar Aydınlik Yarınlar" programı çerçevesinde gerçekleştirilecek izleme-değerlendirme çalışmalarının iyileştirilmesi için de çeşitli dersler sunmuştur. Aydın Doğan Vakfı, önümüzdeki dönemde izleme-değerlendirme çalışmalarını aşağıda özetlenebilecek yollarla geliştirmeyi hedeflemektedir:

- **Verilerin daha iyi toplanması:** Önümüzdeki dönemde gerçekleştirilecek izleme-değerlendirme çalışmaları çerçevesinde, potansiyel yararlanıcıların daha iyi seçilmesi ve sorulacak soruların daha iyi belirlenmesi (mümkünse geçerlilik-güvenilirliği kanıtlanmış psikolojik ölçekler kullanılması) önerilir. Ayrıca, önümüzdeki dönemde gerçekleştirilecek etkinliklerle ilgili etki değerlendirme çalışmaları, "saha deneyleri" (field experiment) olarak tasarlanıp uygulanabilir. Saha deneylerinde öncelikle etkisi ölçülmek istenen etkinliğin gerçekleştirilebileceği mekanlar belirlenir. Ancak, etkinlik asıl olarak bu mekanların rastlantısal olarak seçilen yarısında gerçekleştirilir; mekanların diğer yarısı "kontrol grubu" olarak kalır. Hem etkinliğin başında hem de sonunda veriler toplanarak "etkinlik grubu" ve "kontrol grubu"ndaki değişim karşılaştırılır. Kişilerin etkinliğe maruz kalıp kalmayacağı tamamen rastlantısal olarak belirlendiğinden, ortaya çıkan tüm değişimin etkinlikten kaynaklandığı iddia edilebilir. Belirtilen yöntem, etki değerlendirme çalışmaları içinde dünyada gitgide yaygınlaşan bir yöntemdir²⁷ ve bazı araştırmacılar tarafından "altın standart" olarak adlandırılmaktadır.
- **Elde halihazırda bulunan verinin daha iyi incelenmesi:** BBOG mezunları ile potansiyel yararlanıcıları karşılaştırırken, potansiyel yararlanıcıların aslında büyük ve karmaşık bir grup olduğu unutulmamalıdır. Bu grup içerisinde, (a) ortaokuldan sonra eğitimine devam edememiş ve bu

Etki değerlendirme çalışması, BBOG yurtlarından mezun olan kızların eğitim hayatına devam konusunda daha avantajlı hale geldiği ve sosyal çevrelerine karşı daha duyarlı olabileceklerini gösteriyor.

²⁷ Banerjee ve Duflo, 2012.

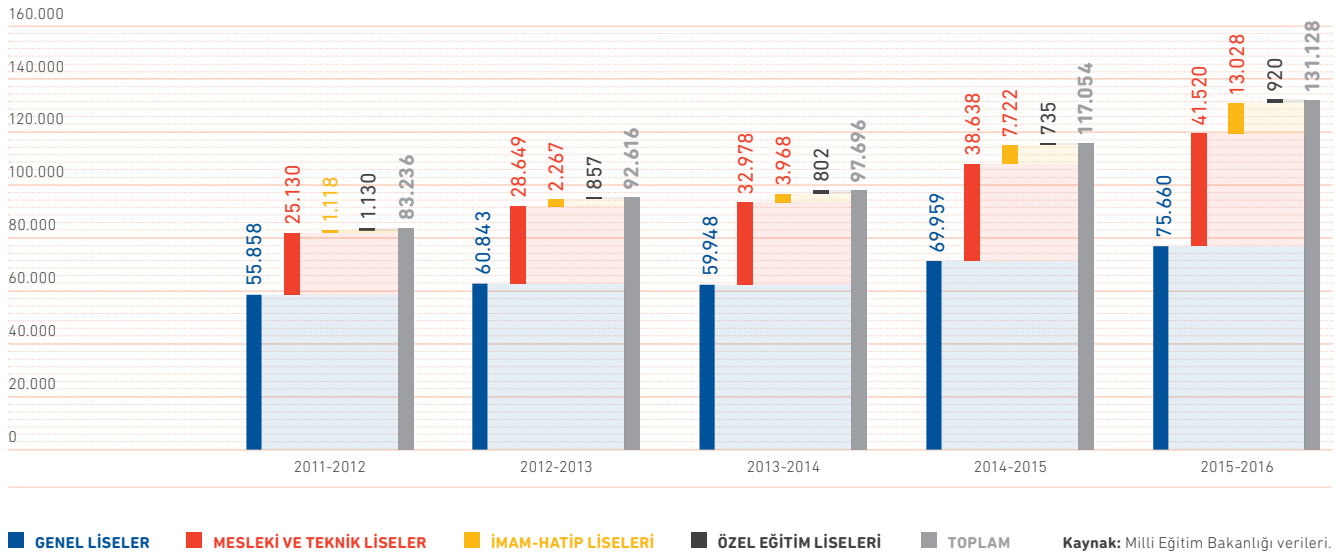
nedenle hiç lise okumamış kızlar, (b) lise okusa da gündüzlü okumuş kızlar ve (c) liseyi bir başka BBOG yurtları dışındaki yurtlarda yatılı okumuş kızlar bulunmaktadır. BBOG mezunlarına ait değerler, bu üç gruba ayrı ayrı karşılaştırılmalıdır. Ayrıca, karşılaştırmanın anlamlı olabilmesi için mezun grubuyla potansiyel yararlanıcı grubunun mümkün olan en çok alanda eşdeğer özelliğe sahip olması gerekir. Oysa, sosyoekonomik düzeyin en önemli belirleyicisi olan anne-baba eğitiminde bile mezunlarla potansiyel yararlanıcılar arasında fark olduğu göze çarpmaktadır: Mezunların babalarının ortalama eğitim düzeyi yedi yıl iken, potansiyel yararlanıcıların babalarının ortalama eğitim düzeyi altı yıldır. Bu sorunun bir çözümü, toplanmış verilerin ileri ekonometrik yöntemler kullanılarak (örneğin eşleştirme ve arındırma) karşılaştırmaya ve nedensel çıkarıma daha uygun hale getirilmesidir.

BBOG Yurtlarının İyileştirilmesi ve Gelişim Odaklı Yaşam Alanları Oluşturulmasına Yönelik İhtiyaç Analizi

Ortaöğretim kız yurtlarında barınan kızların sayısı, 2011-2012 öğretim yılında 83 bin iken, 2015-2016 öğretim yılında 131 bin seviyesine kadar çıktı.

2012 yılında zorunlu ortaöğretime geçilmesiyle birlikte, lise döneminde kız yurtlarının önemi gün geçtikçe artmaktadır. Liseler gerektirdikleri insan kaynakları ve fiziksel kaynaklar düşünüldüğünde, ilkokullardan farklı olarak her köyde kurulması neredeyse imkansız kurumlardır. Bu nedenle, örgün ortaöğretime devam edecek kızların önemli bir kısmı yurtlarda kalacaktır. Zorunlu ortaöğretimin geçerli hale geldiği 2012-2013 öğretim yılından bu yana ortaöğretim kız yurtlarında kalan öğrencilerin gösterdiği değişim de bunu doğrulamaktadır: Grafik 7'de görüldüğü gibi ortaöğretim kız yurtlarında barınan kızların sayısı, 2011-2012 öğretim yılında 83 bin iken, 2015-2016 öğretim yılında 131 bin seviyesine kadar çıkmıştır.

Grafik 7: Ortaöğretim kız yurtlarında kalan öğrenci sayısı

Daha önce de belirtildiği gibi, bu 131 bin öğrencinin yaklaşık 3.500'ü Baba Beni Okula Gönder seferberliği sırasında yaptırılan ve Aydın Doğan Vakfı tarafından desteklenmeye devam edilen yurtlarda barınmaktadır. Aydın Doğan Vakfı, yurtlarda yaşayan kızların yaşam koşullarının iyileştirilmesini ve "gelişim ve güçlenme odaklı bir yaşam alanı" oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu amaca yönelik olarak, 2012'den bu yana yurtlardaki sorunlar ve ihtiyaçlarla ilgili veri toplama çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalar şunlardır:

- 2012 yılında Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyeleri, yurt müdürleri ve belletenlerle odak grup görüşmeleri gerçekleştirmiş, ayrıca yurt ortamı ve duygusal zeka ölçeği uygulaması gerçekleştirmiştir.
- 2014 yılında Infakto araştırma kuruluşu tarafından Baba Beni Okula Gönder izleme-değerlendirme çalışmaları çerçevesinde, 163 mezun ve 68 öğretmene anket uygulanmış ve bu anketlerde mezun ve öğretmenlere yurtlardaki yaşam koşulları ile ilgili çeşitli sorular sorulmuştur.
- Aynı izleme-değerlendirme çalışmaları çerçevesinde, 2015 yılında 25 yurttaki kalan 1.724 öğrenciye anket uygulanmış ve yurtlardaki yaşam koşullarıyla ilgili görüşleri sorulmuştur.
- 2015 yılında Boğaziçi Üniversitesi Psikolojik Araştırma ve Uygulama Merkezi (BÜPAM), altı yurdu yerinde ziyaret ederek görüşmelerde bulunmuş ve yurtlardaki yaşama ilişkin görüş ve önerileri toplamıştır. Aynı zamanda BÜPAM, 1715 öğrenciye anket yoluyla çeşitli psikolojik ölçekler uygulayarak öğrencilerin yurt yaşamına uyumlarıyla ilgili veri toplamıştır.

Bu altbölümde bu araştırmaların sonuçları, dört başlık altında değerlendirilecektir. Bu başlıklar yurtların fiziksel koşulları, güvenlik koşulları, sosyopsikolojik gelişimle ilgili koşullar ve yurt yönetimiyle ilgili konulardır.

*Aydın Doğan Vakfı,
yurtlarda yaşayan kızların
yaşam koşullarının
iyileştirilmesini ve "gelişim
ve güçlenme odaklı bir
yaşam alanı" oluşturmayı
amaçlıyor.*

Yurtların fiziksel açıdan en büyük ihtiyaçları, öğrencileri için boş zamanlarını geçirebilecekleri ve etkinlikler düzenleyebilecekleri çok amaçlı alanlar yaratılmasıdır.

Yurtların fiziksel koşulları

Öğrencilerin fiziksel temel ihtiyaçlarının karşılanması açısından, şikayetlerinin yüksek düzeyde olmadığı söylenebilir. Yurtlarda kalan öğrencilerin yüzde 71'i yurtların masa-sandalye gibi fiziksel altyapısını ve yatakhane ve odaların ısınmasını yeterli bulduğunu belirtmiştir. Yatakhane ve odaların büyüklüğünü yeterli bulanların oranı yüzde 58 iken, tuvaletleri ve yemekleri yeterli bulanlar yüzde 50'ye kadar düşmektedir. Fiziksel koşullar açısından en yetersiz bulunan özellikler kütüphane ve bilgisayar odası olanakları (yüzde 26) ve öğrencilerin boş vakitlerini değerlendirecekleri alanlardır (yüzde 23). Yurtlarda kalan bir öğrenci, bilgisayar odasının olmamasının ders başarısına yaptığı olumsuz etkiyi şöyle anlatmaktadır: *"Ödevlerimizi yapmakta çok zorlanıyoruz. Yurdumuzda, bilgisayar, internet ve yazıcı yok. Ödev yaparken mecburen yurt müdüründen rica ediyoruz, okulun bilgisayarlarını kullanmak için. İzin veriyor ama çıktı almamıza kızıyor. Biz de mecburen bilgisayar başında oturup elimizle yazıyoruz."* Yurtlarda boş vakitlerini değerlendirebilecekleri fiziksel alanların bulunmaması öğrencilerin yurt hayatını sıkıcı bulmasına yol açabilmektedir. Bir öğrenci yurttaki hayatını "yeni bölümü çekilmeyen bir dizi"ye benzetmektedir: *"Her gün aynı bölümü izliyoruz. Okuldan 15:30'da geliyoruz ve yapacak hiçbir şeyimiz yok. Hep aynı."*

Nitel verilere dayanan araştırmalar, yurttan yurda değişmekle birlikte, hijyen ve temizliğin de kız öğrenciler için önemli bir sorun haline geldiğini düşündürmektedir. Bir öğrenci oda temizliğine ilişkin sorunları şu şekilde aktarmaktadır: *"Hijyen-temizlik bu yurttaki en temel sorunlardan biri. Pazartesi günleri herkes kendi odasını temizler ama temizlik için faraşlı süpürge veriyorlar. Tabii o da toz kaldırıyor, daha çok mikrop oluyor. Keşke elektrik süpürgesi verilebilse. Bir de, halılarımız çok pis. Halılar sadece yılda bir kez yıkamaya gidiyor, hiç silinmiyor ve artık resmen kokuyorlar."* Çamaşır yıkayacak makine olmaması ya da makine olsa bile kullanım kurallarının açık olmaması da bazı yurtlar için birer sorun olarak belirtilmiştir.

Yapılan anketler karşılaştırıldığında, yurtlarda şu anda kalan öğrencilerin yetersiz bulunduğu alanlarla, öğretmen ve mezunların yetersiz bulunduğu alanlar birbiriyle sıralama ve oran açısından büyük bir benzerlik gösterdiği görülmektedir (Grafik 8). Bu örtüşmenin de etkisiyle yurtların fiziksel açıdan en büyük ihtiyaçlarının öğrenciler için boş zamanlarını geçirebilecekleri ve etkinlikler düzenleyebilecekleri çok amaçlı alanlar yaratılması olduğu söylenebilir.

Toplanan nitel verilere göre müdür ve belletmenler, odalarda da çeşitli düzenlemeler yapılması gerektiğini düşünmektedir. Buna göre odalar, hem çok kalabalıktır hem de ev ortamını yaşatmaktan uzaktır. Müdür ve belletmenler, odaların en fazla dörder kişilik olarak düzenlenmesi

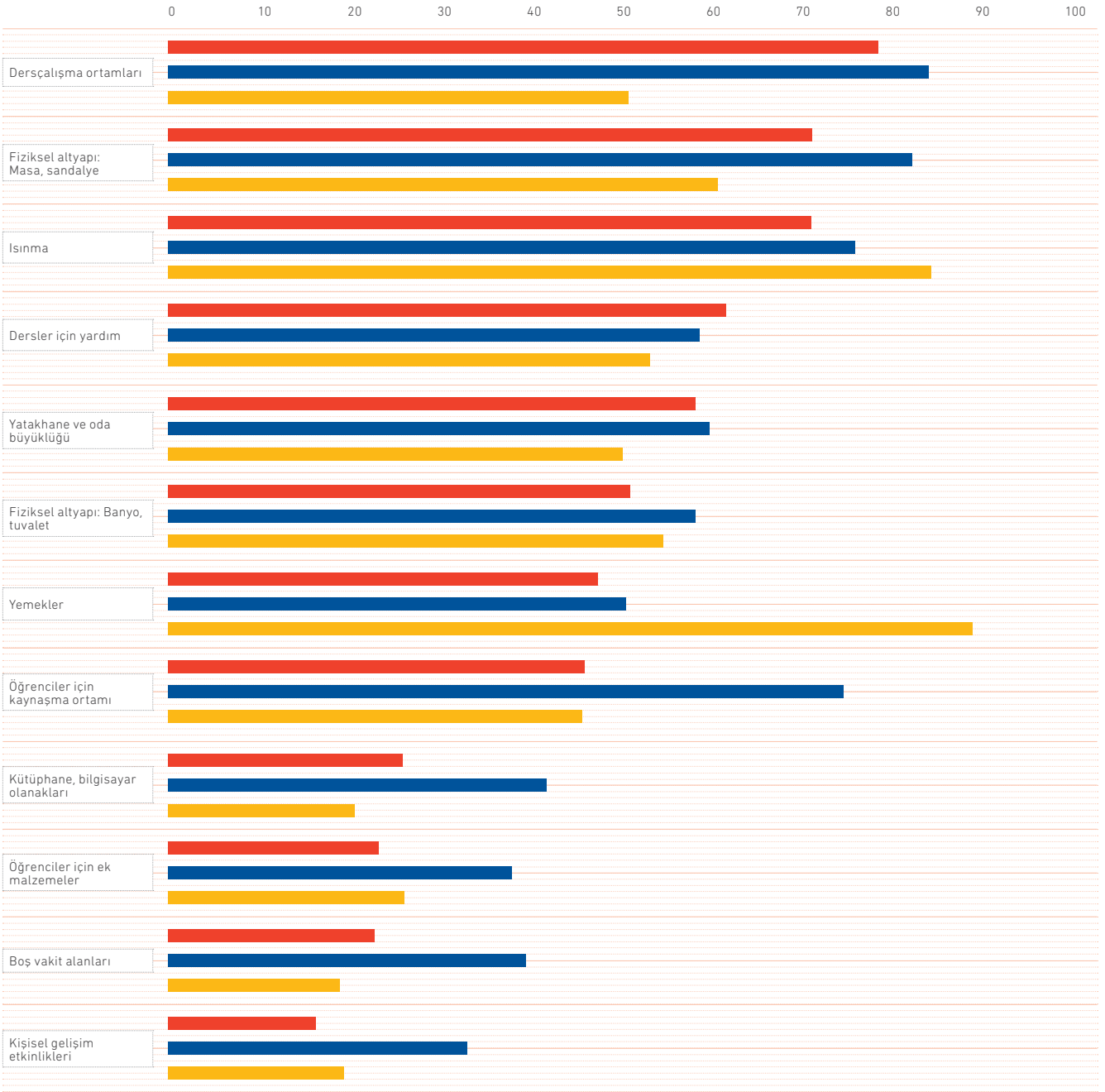
gerektiğini, ev ortamının sağlanabilmesi için ahşap mobilyaların kullanılmasını ve banyoların mümkünse en fazla iki odanın kullanılabileceği şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu önerilerin bazıları, yeni yurtların yapımında dikkate alınabilir.

Yurtların güvenlik koşulları

Bazı yönetici ve belletmenler, yurtlarının şehirden oldukça uzak olması ve/veya sanayi bölgelerine yakınlığı nedeniyle kız öğrencilerin güvenliğinden endişe ettiklerini belirtmişlerdir. Güvenlik, haklı olarak birçok öğrenciden sorumlu olan yöneticilerin en büyük kaygılarından biridir. Ancak, güvenlikle ilgili alınan önlemlerden bazıları kız çocukların yurt ortamından soğumasına ve motivasyonlarının düşmesine yol açabilmektedir. Kız öğrenciler hafta sonları gerçekleştirdikleri çarşı izinlerinin yetersizliğinden, cep telefonlarını kullanma üzerindeki kısıtlamalardan ve en uç durumlarda yöneticilerin bazı arkadaşlarını "muhabir" olarak kullanmasından şikayet edebilmektedir. Karşılıklı olarak kaygıların giderilebilmesi için yöneticilerle öğrenciler arasında karşılıklı güven ortamının oluşturulması gerekmektedir, burada da en büyük görevin yurt yöneticilerine düştüğü söylenebilir. Kaldı ki, bazı yurtlarda güvenlik ve karşılıklı saygı durumuna ilişkin kız öğrenciler tarafından olumlu yorumlar yapılmaktadır: **"Belletmenlerimiz bize gerektiğinde öğretmen gibi, gerektiğinde arkadaş gibi davranıyorlar. Onlarla sohbet ediyoruz, birlikte TV izliyoruz, voleybol maçı yapıyoruz."** Dolayısıyla güvenlik koşullarıyla ilgili sorunlar, bazı yurtların güvenlik personeli ihtiyacının karşılanması, yurt müdürü ve belletmenlik pozisyonlarına bu iş için istekli, enerjik kişilerin seçilmesi ve bu kişilerin birbirlerinden öğrenmesi için çeşitli ortamların yaratılması yoluyla giderilebilir.

*Güvenlik, yöneticilerin en büyük kaygılarından biridir. Ancak, **güvenlikle ilgili alınan önlemlerden** bazıları kız çocukların yurt ortamından soğumasına ve motivasyonlarının düşmesine yol açabiliyor.*

Grafik 8: Çeşitli yurt koşullarını "yeterli" bulan öğrenciler, mezunlar ve öğretmenler

■ YURTTA KALANLAR

■ MEZUNLAR

■ ÖĞRETMENLER

Yurtlardaki sosyopsikolojik gelişim koşulları

Hem yurtlarda şu an kalan öğrenciler hem öğretmenler hem de mezunlar, sosyopsikolojik gelişimle ilgili etkinlikleri yurtların en yetersiz olduğu alanlardan biri olarak görmektedir. Bu üç paydaş gurubu da, sportif, kültürel ve entelektüel etkinliklerin artırılması gerektiği konusunda hemfikirdir (bkz. Grafik 8). Gerçekten de, öğrencilerin zamanlarının çok büyük bir bölümünü yurttan geçirseler de çok az ders dışı etkinliğe katıldığı gözlemlenmektedir: Yurtlarda 2-3 yıldır kalanların yüzde 46'sı hiçbir ders dışı etkinliğe katılmadığını belirtirken, yüzde 26'sı sadece bir etkinliğe katıldığını söylemiştir. Bir öğrenci yurt etkinliklerinin eksikliğine ilişkin hayal kırıklığını şu şekilde ifade etmektedir: "Buraya gelmeden önce okulun da yurdun da gezileri, faaliyetleri olur diye hayal ediyordum. Oysa biz bu şehri yurdun bir üst caddesine kadar biliyoruz. Keşke arada sırada bizi sinemaya götürseler, geziler olsa, piknik yapsak... Hiç olmazsa boş zamanlarımızı geçireceğimiz kitap okuma odası, TV odası gibi odalar olsa."

Yönetici ve belletmenlere uygulanan yurt ortamı ölçeğinde de gerçek durumla ideal durum arasındaki en büyük fark, yurtların "entelektüel ortamı" göstergesinde ortaya çıkmıştır. Ayrıca yurtlarda görevli öğretmenlerin öğrencileri tanımaması ve onlarla az etkinlikte bulunması da nitel görüşmelerde en çok üstünde durulan sorunlardan biridir. Bundan sonraki etkinliklerde, yurtlarda gelişim odaklı bir ortam yaratılması amacı çerçevesinde en büyük öncelik, yurtlardaki sportif, kültürel ve entelektüel etkinliklerin artırılması olmalıdır.

Yurtların yönetimiyle ilgili koşullar

Yurt yönetimiyle ilgili en temel sorun olarak okullarda görevli müdür ve öğretmenlerin yurtlarda da görevli olmaları sonucunda çok yorgun bir şekilde göreve başlamaları ve bu nedenle görevlerini yerine getirmekte zorlanmalarıdır. Bir müdür, bu durumun yarattığı sonucu şöyle açıklamaktadır: "Öğretmen sabahtan akşama kadar akşamdan sabaha kadar nöbet tutuyor, sabahleyin geliyor sekiz saat liselerde altı saat ilköğretimde derse giriyor: Bu öğretmenden ne verim bekliyoruz? Bu yöneticiden ne verim bekliyoruz? Şimdi bu yöneticinin surat bir defa mahkeme duvarı, mecburen! Öğrenciye yumuşak bir yüzünüzü gösterme şansınız yok. Ben zaten mizaç olarak sert bir adamım. Benim yanıma gelmek biraz zor. Niye? Öğrenciye ister istemez istediğini veremeyince duygusal anlamda bu suçlu bastırmanız gerekiyor. Arkadaşlar, müdürlerin hepsi böyledir. Kaçınılmazdır bu."

Gelişim odaklı bir ortam yaratılması amacı çerçevesinde en büyük öncelik, yurtlardaki sportif, kültürel ve entelektüel etkinliklerin artırılması olmalıdır.

Yurtlarda kalan öğrencilerin yüzde 85'i kendini mutlu hissetmekte, yüzde 99'u mezun olduktan sonra eğitime devam etmek istemektedir.

Bu sözler hem okul hem de yurt işiyle uğraşan yöneticilerin "tükenmişlik" yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu durumun en doğru çözümü, kız yurtlarında öncelikli işi yurtlarda sosyopsikolojik gelişim ortamı kurulmasını sağlayacak olan psikolojik danışmanlar atanması olacaktır. Böylelikle okul müdürleri, yurtların yalnızca fiziksel ve güvenliğe ilişkin koşullarına odaklanabilirler.

Yurtlarla ilgili aktarılan sorunlar olsa da yurtlarda kalan öğrencilerin yüzde 85'inin kendini mutlu hissettiğini ve yüzde 99'unun da mezun olduktan sonra eğitimine devam etmek istediğini not etmek gerekir. Bazı öğrenciler, yurtlarda çalışma ortamının çok daha iyi olduğunu belirtmektedir: "Evde yaşasaydık bu kadar disiplinli çalışamazdık. Zaten, okulun en çalışkan öğrencileri de yurttaki kalanlar." "Belletmenlerimiz bize esnek davranıyor. Yatış saatinden sonra da çalışmak istersek istediğimiz kadar etüt odasında kalabiliyoruz. Odalarımızda masa olması da çok iyi, bazen odalarımızda da çalışıyoruz." Arkadaşlık ilişkileri ya da bazı yurtların konumu da öğrencilere mutluluk kaynağı olmaktadır: "Arkadaşlık ilişkileri çok güzeldir burada. Zaten, birçok yönden birbirimize benziyoruz. Beraber yaşıyoruz, birbirimize güveniyoruz. Eşyalarımızı paylaşıyoruz. Mesela 9. sınıfların tableti yok. Ama 10. sınıfların var. Ne zaman ihtiyacımız olup onlardan tablet istesek veriyorlar." "Doğa ile iç içe, yemyeşil bir yerdeyiz. Bahçede voleybol oynayabiliyoruz. Piknik yaptığımız oldu, ama keşke gelenekselleşse, yerimiz çok müsait."

Dolayısıyla, öğrencilerin eğitim sistemiyle buluşmasını sağlayan yurtların genel ihtiyaçlara yanıt verme olgunluğunun büyük ölçüde sağlandığı ve "gelişim odaklı yaşam alanları" oluşturulması için zamanın geldiği söylenebilir.

Kamu Eğitim Hizmetlerinin Desteklenmesi İçin Bir Sivil Toplum Girişimi: Baba Beni Okula Gönder

Kamu tarafından sağlanan eğitim hizmetleri, kamu dışındaki kurumlar ve kişiler tarafından çeşitli biçimlerde desteklenebilir. Kamu eğitim hizmetlerine erişimi ve eğitimde kaliteyi geliştirmeyi amaçlayan bu destek etkinlikleri, dörde ayrılır:

- (1) Yerel düzeyde örgütlenmiş sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen destek faaliyetleri,
- (2) İş kuruluşları ve bunlara bağlı sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen kurumsal sosyal sorumluluk projeleri,
- (3) Ulusal ve uluslararası düşünce kuruluşları (think-tank'ler) tarafından gerçekleştirilen teknik destek faaliyetleri,
- (4) Hizmet sağlayıcılardan ziyade karar vericileri ve politika yapıcıları etkilemeyi amaçlayan savunuculuk etkinlikleri.

Bu dört etkinlik biçimi arasında, Baba Beni Okula Gönder'in en yakın olduğu biçim, kurumsal sosyal sorumluluk projesidir. Ancak bununla beraber Baba Beni Okula Gönder iş dünyasından sadece Doğan Grubu'nu değil, diğer birçok iş kuruluşunu ve insanını da seferberliğe katmış, ayrıca yerel düzeyde de örgütlenmiş bir STK olan Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'yle de güçlü bir ortaklık yakalanmıştır. Baba Beni Okula Gönder'in 10 yıla yayılan etkinliğinin kritik başarı faktörlerinden birinin bu olduğu söylenebilir: 10 yıl boyunca çeşitli paydaşlar ortak bir amaç çerçevesinde bir araya gelmiş, eşgüdüm ve işbirliği anlayışı çerçevesinde çalışmalarını sürdürmüştür. Bu başarı, aralarında Capital Dergisi Yılın En Başarılı Sosyal Sorumluluk Projesi ödülü de dahil olmak üzere, 30'dan fazla ödülle de tescillenmiştir.

Seferberliğin etki değerlendirme çalışmaları kapsamında Türkiye yetişkin nüfusunu temsil yeteneğine sahip 608 kişiyle Aralık 2014'te görüşülmüştür. Bu görüşmelerden elde edilen verilerle, bir kurumsal sosyal sorumluluk projesi olarak BBOG'nin başarısı bir sonraki sayfada bulunan infografikte gösterilmektedir. Buradan da görüleceği gibi, BBOG Türkiye'deki yetişkin nüfus tarafından oldukça iyi hatırlanmakta ve başarılı bulunmaktadır. Ancak kampanyanın odağına belli ölçüde yurtları almış olduğu bilinmemektedir.

Aydın Doğan Vakfı ve Doğan Grubu'nun kız çocukların eğitimi için 2015 sonrasındaki dönemde gerçekleştireceği etkinlikler için de bu bilgiler büyük önem arz etmektedir. Bu dönem için yapılan planlamalar çerçevesinde, kamuoyunda hangi faaliyetlerle farkındalık yaratılacağı da planlanmaktadır. Ayrıca yeni dönemdeki amaç doğrultusunda, bazı etkinliklerin kurumsal sosyal sorumluluk projesi kimliğini değiştirerek, gönüllülük esasına dayalı bir STK projesi kimliğine bürünmesi gerekebilir. Etkinliklerin liderliğini üstlenen Hanzade Doğan Boyner, seferberliğin bundan sonraki odağında "kadının birey olma hakkı, kendini ifade edebilmesi ve kendi olarak var olabilmesi" olduğunu söylüyor. Kadınların güçlendirilmesi ve cinsiyet eşitliğinin tam olarak sağlanabilmesi olarak görülebilecek bu hedef, okul ve yurt yapımlarına ek olarak birçok uzmanlık ve yeteneğin de yeniden harekete geçirilmesini gerektirmektedir. Bu durumda Aydın Doğan Vakfı, "Okuyan Kızlar Aydınlik Yarınlar" programı çerçevesindeki etkinliklerini, içinde birçok gönüllünün çalıştığı ve eğitimini sürdüren kızlarla buluştuğu bir STK projesi olarak tasarlayacak ve uygulayacaktır.

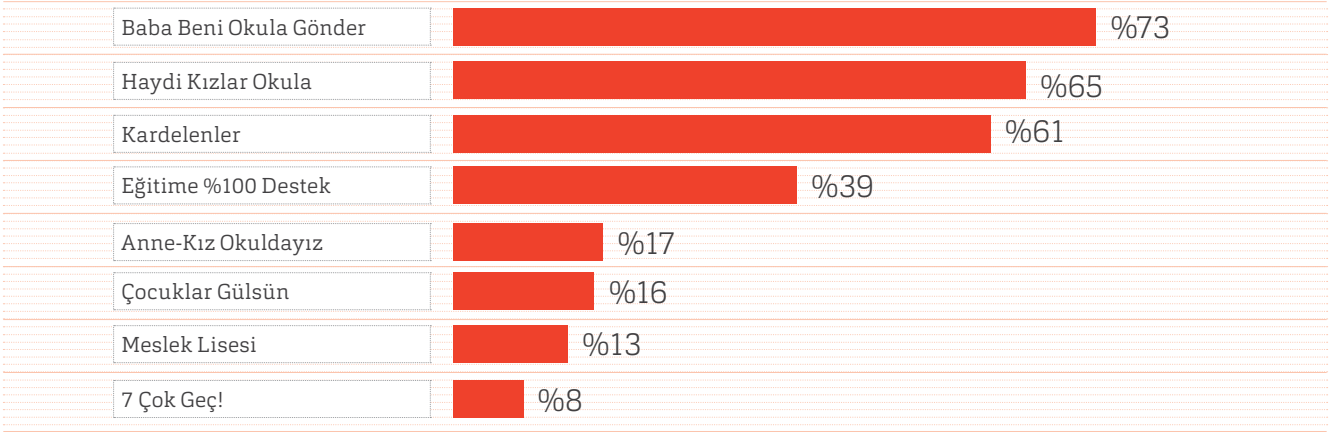

Baba Beni Okula Gönder'in başarısı, aralarında Capital Dergisi Yılın En Başarılı Sosyal Sorumluluk Projesi ödülü de dahil olmak üzere, 30'dan fazla ödülle de tescillendi.

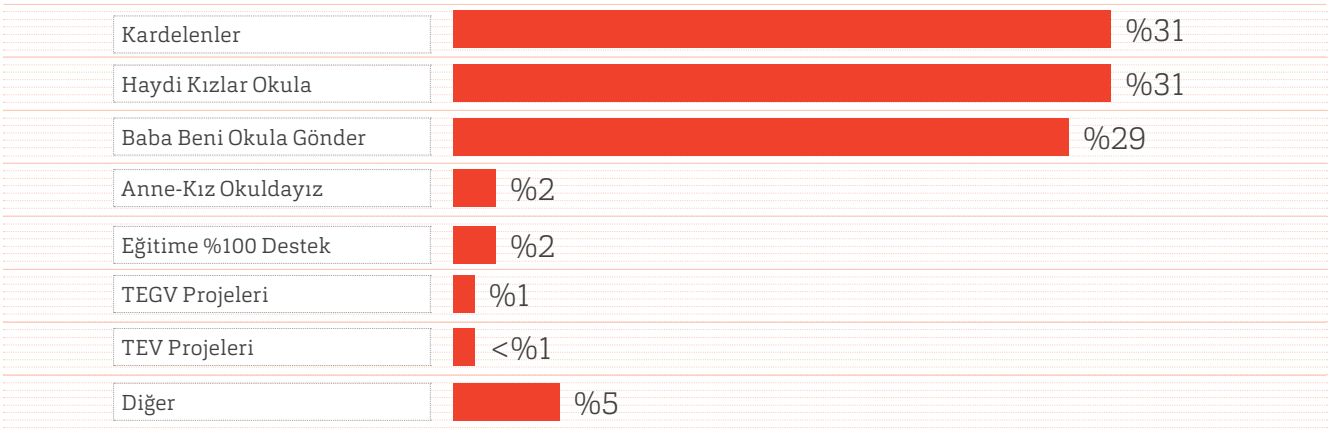
Baba Beni Okula Gönder,

eğitim alanında en çok hatırlanan sosyal sorumluluk projelerinden biri.

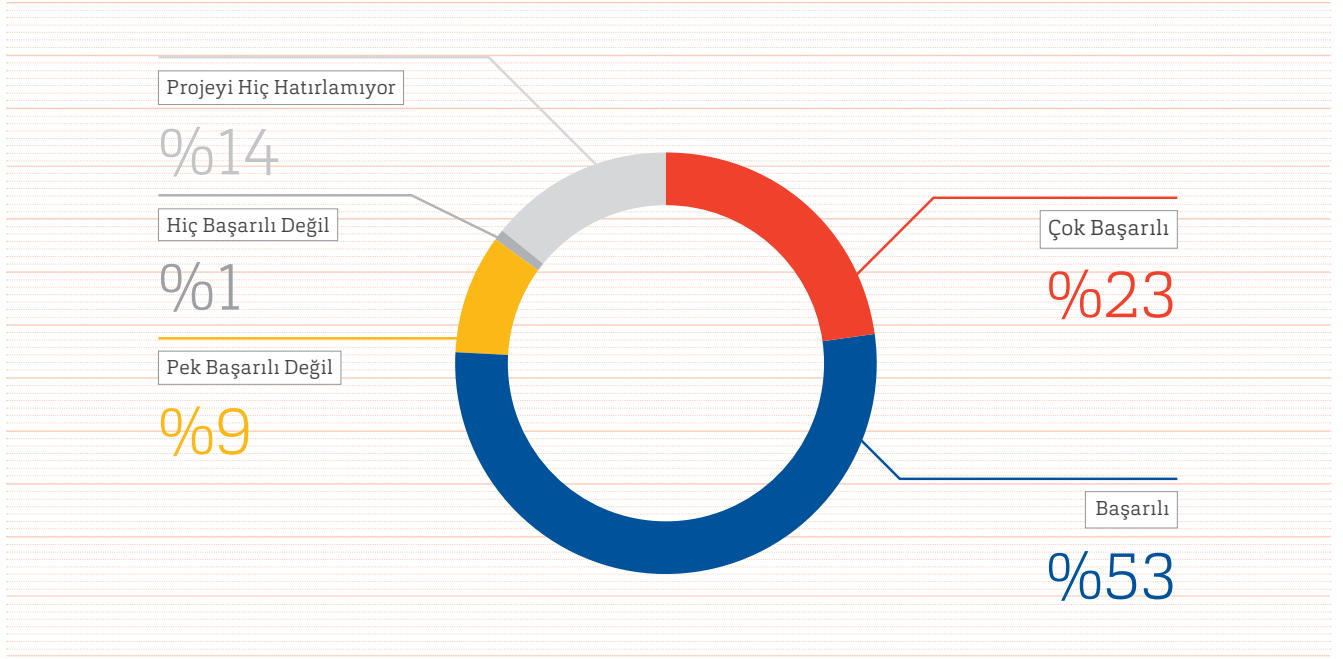
Katılımcılara hatırlayıp hatırlamadıkları sorulduğunda alınan
"çok iyi hatırlıyorum" ve "biraz hatırlıyorum" yanıtlarının toplamı

Katılımcılara kız çocukların eğitimleriyle ilgi hatırladıkları
ilk üç proje sorulduğunda alınan yanıtlar

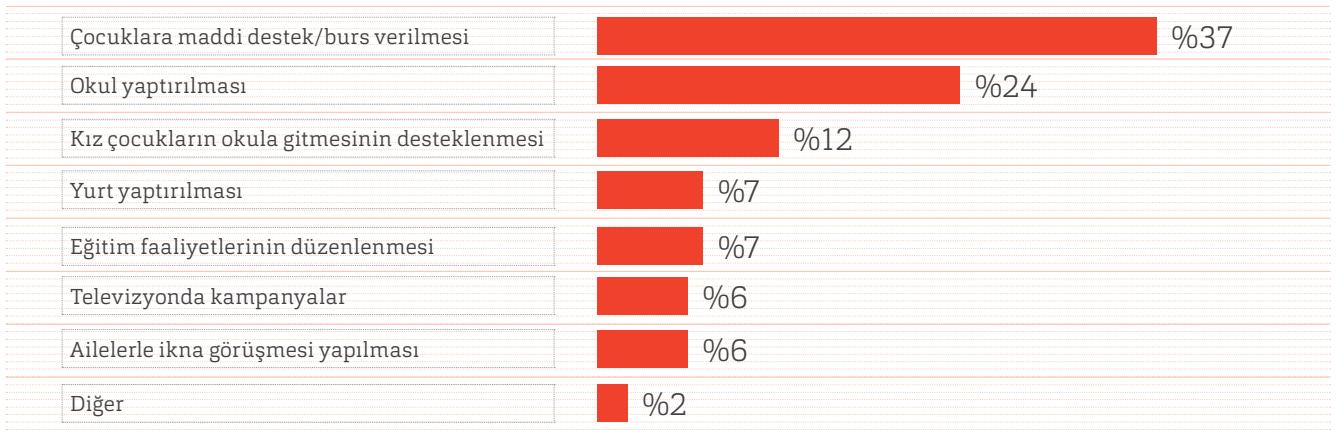

Kamuoyunun %75'i tarafından başarılı bulunuyor.

**Projenin yaygın bilinen etkileri, burslar ve okul yapımı.
Projenin ayırt edici özelliklerinden biri olan yurtlar az biliniyor.**

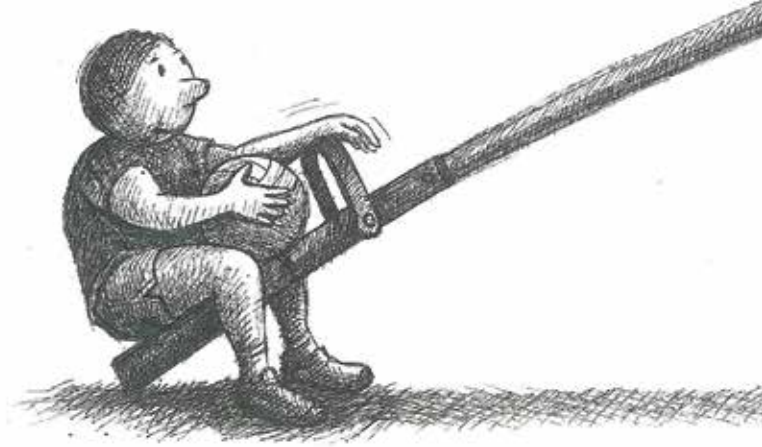
"Baba Beni Okula Gönder projesinin hangi faaliyetlerinden haberdarsınız?" sorusuna alınan yanıtlar

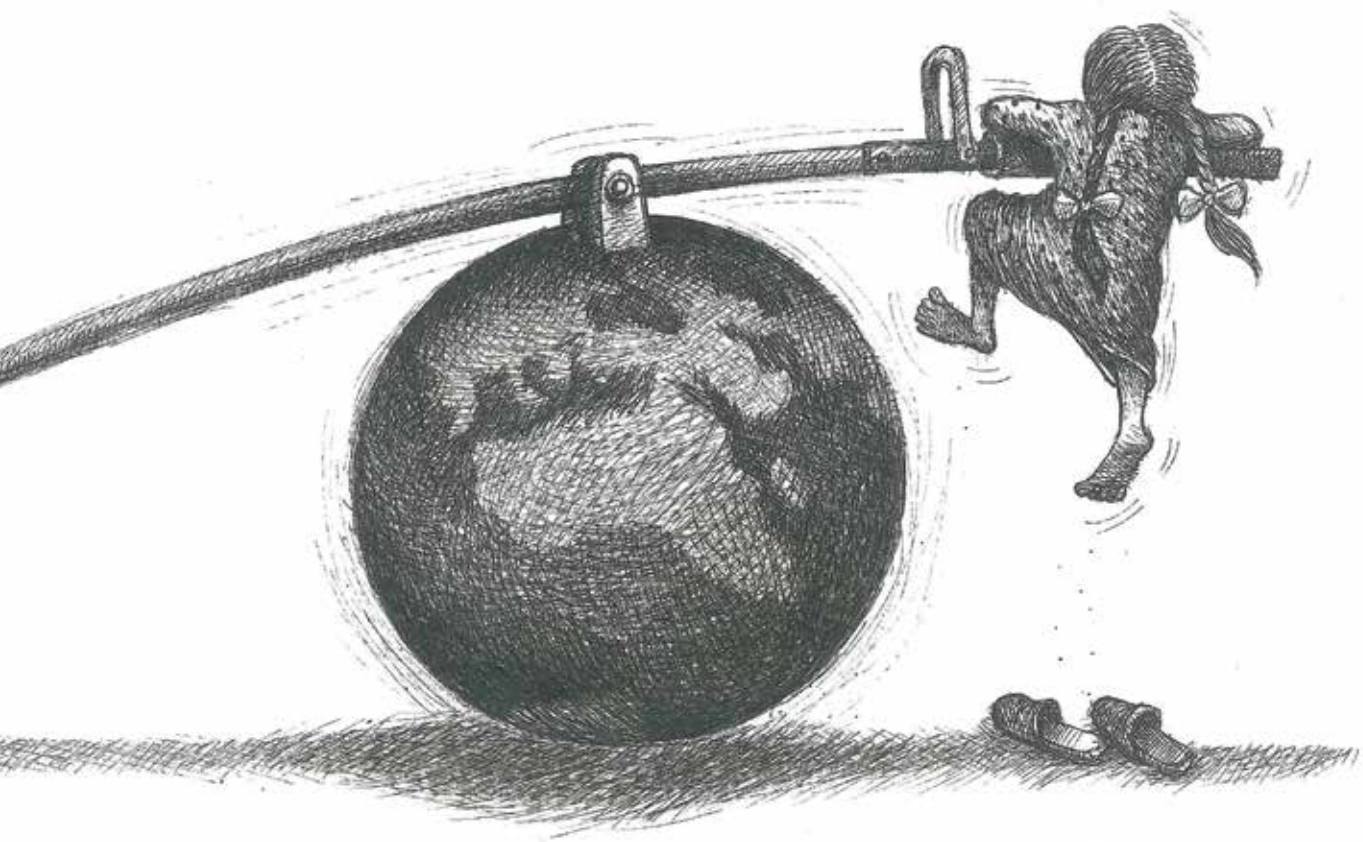

Kürşat ZAMAN

Türkiye - 2016

*Aydın Doğan Uluslararası
Karikatür Yarışması "Güçlü Kızlar
Güçlü Bir Dünya" Başarı Ödülü*

2015 Sonrası Dönemde Aydın Doğan Vakfı'nın Kızların Eğitimi Alanındaki Etkinlikleri

Aydın Doğan Vakfı, 2015 sonrası dönemde de, "Okuyan Kızlar, Aydınlik Yarınlar" başlıklı programı çerçevesinde, kız çocuklarının eğitimini destekleyerek, eğitim yoluyla cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kızların eşit hayat fırsatlarına kavuşması misyonuyla çalışmalarını sürdürmektedir.

2015 Sonrası Dönemde Kızların Eğitimi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Türkiye'de Yapılması Gerekenler

"Kız Çocukların Eğitimi Alanında 2000'den Bu Yana Gerçekleşen Gelişmeler" bölümünde de belirtildiği üzere Türkiye'de eğitime erişimde cinsiyetler arasındaki eşitliğin sağlanmasında 2000'li yılların başından bu yana önemli adımlar atılmıştır. Erişim göstergelerinde cinsiyet eşitliği büyük ölçüde sağlanmıştır, ancak yine de özellikle ilköğretim döneminde okul dışında kalan kız ve erkek çocukların sayısında son yıllarda beklenmedik ve istenmedik bir artış göze çarpmaktadır. Lise eğitimi ise ortaöğretimin zorunlu hale gelmesiyle birlikte yaygınlaşmaktadır, ancak halen lise çağındaki kızların yaklaşık yüzde 20'si okul dışındadır.

Diğer yandan uluslararası düzeyde, 2015 yılında Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin süresinin sona ermesiyle, 2030'a kadar sürecek olan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri dönemi başlamıştır. Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi'nden biri de "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği"dir. Bu kapsamdaki amaçlar başta eğitim olmak üzere tüm toplumsal alanlarda, yalnızca cinsiyetler arası erişim göstergelerinin eşitlenmesini değil, kadınlara eşit hayat fırsatları sunulmasının güvence altına alınmasını gerektirmektedir. Bu durum, özellikle eğitim alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının kritik önemini hatırlatır.

Önümüzdeki dönemde Türkiye'de eğitim alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kızların eğitimi ve eğitim yoluyla eşit bir hayat fırsatına kavuşmaları için yapılabilecek etkinlikler, üç amaç etrafında toplanabilir:

- 1. Kız çocukların tüm kademelerde eğitime erişimi önündeki engellerin kaldırılması, politika önceliğinin ve bu konudaki kararlılığın yeniden tesis edilmesi.** Özellikle yerel düzeyde okula zamanında başlamayan ya da devam etmeyen kız çocukların tespiti ve ailelerinin iknası konusunda elde bulunan tüm imkanların kullanılması ve gerekirse 2003-2008 yılları arasında sıklıkla ve başarıyla kullanılan ev ziyaretleri yöntemine yeniden başvurulması gerekmektedir. Ortaöğretimde (lise öğretiminde) de kız çocukların okulla buluşması önünde engel oluşturabilecek etmenlerin tespiti ve özellikle okul ve yurt eksikliklerinin acilen giderilmesi önem taşımaktadır. Ortaöğretim zorunlu olsa da açık ortaöğretimin sıklıkla kullanılan bir olasılık olarak bulunması, birçok kızın örgün eğitimle ve okulla buluşması önünde engel olabilir. Örgün ortaöğretimin esas olması ve açık ortaöğretimin yalnızca “en son çare” olarak kullanılması konusunda hem karar vericiler hem de genel kamuoyu nezdinde savunu ve bilinç oluşturma etkinliklerine gereksinim vardır.

Fiziksel, zihinsel ya da duyuşsal engelleri bulunan çocukların lise eğitimine erişimi de potansiyel bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. 2014-2015 öğretim yılına ilişkin son veriler, örgün eğitim sistemi içinde kızların ve lisede okuyanların özel eğitim hizmetlerine (engeli bulunan öğrencilere yönelik eğitim hizmetleri) erişimde dezavantajlı durumda olduğunu göstermektedir.²⁸ Dolayısıyla, tüm kademelerde, özellikle de lise kademesinde, engeli bulunan kız çocuklar eğitime erişimde fazladan zorluklarla karşılaşmaktadır. Eğitim sistemi içinde engeli bulunan çocuklara yönelik hizmetler yaygınlaştırılmadan, yüzde 100 erişim hedefine ulaşamaz.

- 2. Eğitim sistemi içinde kız çocukların eşit fırsatlara ulaşmasını engelleyecek ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği yaratacak uygulamalardan ve tutumlardan kaçınılması.** Milli Eğitim Bakanlığı ve British Council işbirliğiyle gerçekleştirilen güncel ve kapsamlı bir araştırma, Türkiye’de öğretmen ve okul yöneticilerinin toplumsal cinsiyet konusunda eşitlikçi görüş yerine geleneksel görüşü benimsediklerini göstermektedir. Öğretmenlerin kız ve erkek öğrencilere farklı roller atfettikleri ve farklı beklentileri olduğu gözlemlenmektedir. Müfettişler ve MEB il ve merkez teşkilatı yöneticileri de toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda daha çok geleneksel görüş ve tutumlara sahiptir.²⁹ Tüm bu uygulamalar, eğitimin toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunma potansiyelini yok etmektedir. Eğitim sisteminin bu uygulamalardan arındırılması için, kapsamlı ve geniş bir işbirliğine dayanan savunu ve hizmet içi eğitim faaliyetleri kampanyası gereklidir.

Örgün ortaöğretimin esas olması ve açık ortaöğretimin yalnızca “en son çare” olarak kullanılması konusunda hem karar vericiler hem de genel kamuoyu nezdinde savunu ve bilinç oluşturma etkinliklerine gereksinim vardır.

²⁸ ERG, 2015.

²⁹ Engin Demir ve ark., 2016.

Öğretmenlerin ve yöneticilerin tutumları ve eğitimin içeriğine ilişkin değişikliklerin çok uzun zaman alacağı, hatta toplumsal dönüşüm gerçekleşmeden bu tür bir değişimin mümkün olmadığı düşünülebilir. Oysa Türkiye’de 2000’li yılların başından bu yana, özellikle sivil toplum kuruluşlarının katkısıyla, eğitimin içeriğinin bir diğer önemli bileşeni olan ders kitaplarında önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Araştırmacılar, toplumsal cinsiyet eşitliğinde sağlanan ilerlemeler arasında kadının ev dışı rollerde ve farklı mesleklerde gösterilmesi, kadın rol modellere vurgu ve erkeğin ailede otorite figürü olarak resmedilmesinden uzaklaşılmasını göstermektedir.³⁰ Bazı sorunlar devam ediyor olsa da ders kitaplarında yaşanan kapsamlı iyileşmeler, yönetici-öğretmen-öğrenci ilişkileri gibi diğer zorlu alanlarda yapılacak uzun erimli çalışmalara esin kaynağı olabilir.

3. Eğitim sistemi içinde kız çocukların güçlendirilmesi ve cinsiyet eşitliği tutumu kazandırılmasına yönelik etkinlikler.

Eğitimde ve eğitim yoluyla toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik bir diğer olası müdahale ise kız öğrencilerin bireysel olarak güçlendirilmelerine yönelik pozitif etkinliklerdir. Kızların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan güvensizliklerini gidermek, kendilerini daha iyi ve güçlü biçimde ifade edebilmelerinin önünü açmak ve sosyal çevrelerine, ekonomik ve siyasi alanlara eşit katılımlarını cesaretlendirmek üzere eğitim sistemi içinde farklı müdahaleler uygulanabilir. Kadınların toplumsal hayata tüm yönleriyle ve eşit biçimde katılabilmeleri için, kadınların dezavantajlı durumda oldukları ve eşit biçimde temsil edilmedikleri dallara kız çocukları cesaretlendirecek programlar da bu çerçevede değerlendirilebilir. Hiç kuşkusuz, bu müdahalelerin en olası mekanlarından biri, özellikle ortaöğretim dönemindeki kız yurtlarıdır.

2015 Sonrası Dönemde Kız Çocukların Eğitimi Alanında ve “Okuyan Kızlar Aydınlik Yarınlar” Programı Çerçevesinde Yapılacak Etkinlikler

Aydın Doğan Vakfı, 2015 sonrası dönemde de, “Okuyan Kızlar Aydınlik Yarınlar” başlıklı programı çerçevesinde, kız çocukların eğitimini desteklemeyi sürdürmektedir. Türkiye’de eğitimde ve eğitim yoluyla toplumda cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kızların yetişkin olduklarında eşit hayat fırsatlarına kavuşabilmeleri misyonuyla gerçekleştirilecek bu etkinliklerin, 2015 sonrası dönemde aşağıdaki alanlara yoğunlaşması planlanmaktadır:

Kadınların toplumsal hayata tüm yönleriyle katılabilmeleri için, dezavantajlı durumda oldukları ve eşit biçimde temsil edilmedikleri dallara kız çocukları cesaretlendirecek programlar gereklidir.

³⁰ SEÇBİR, 2012.

- **Örgün ortaöğretime erişime ilişkin kapsamlı bir kampanyanın desteklenmesi:** 2012 yılında gerçekleştirilen 4+4+4 reformuyla ortaöğretim (lise eğitimi) zorunlu hale getirilmiş olsa da, reformun bu ayağının kamuoyunda ve özellikle dezavantajlı kesimlerde bilinirlik düzeyi düşüktür. Bu nedenle ortaöğretim çağında olan kız çocukların yaklaşık yüzde 20'si halen okul dışındadır. Ayrıca, 4+4+4 düzenlemesi açık ortaöğretim seçeneğini de açık tutmuş, örgün ortaöğretime zorunlu kılmamıştır. Dolayısıyla, ilköğretimi tamamlayan kız çocukların, usulen açık liseye kaydedilmesi, ancak eğitim hayatlarının takip edilmemesi ve ortaöğretim diploması olmadan eğitim sistemini terk etmesi riski oldukça yüksektir. 2014 yılında eğitim sisteminden erken ayrılma oranının kadınlarda yüzde 41, erkeklerde yüzde 35 olduğu Türkiye'de bu risk elbette ki çok yüksektir.³¹ Dolayısıyla, ortaöğretime erişimi kızları önceliklendirecek destekleyecek kapsamlı bir kampanyaya ihtiyaç vardır.

Türkiye'de 2000-2015 yılları arasında yoğunlukla uygulanan ilköğretime erişimi destekleyici kampanyalar göstermektedir ki bu kampanyalar araştırma verilerine dayandıklarında, kamu kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları işbirliğinde gerçekleştiğinde ve çeşitli kamu politikalarıyla desteklendiğinde başarıya ulaşabilmektedir. Dolayısıyla ortaöğretim için de (1) erişim önünde somut engelleri saptayan araştırmalara, (2) bu araştırmalara dayanan ve çeşitli enstrümanları (ev ziyaretleri, maddi destek, okul ve yurt yapımı, eğitim sistemi içinde düzenlemeler, kamuoyu oluşturma faaliyetleri, vs.) kullanan bir politikalar bütününe oluşturulmasına, (3) bu politikalar bütününe kamu kuruluşları tarafından kararlı bir şekilde uygulanmasına ve (4) uygulamanın ulusal düzeydeki sivil toplum kuruluşları ve kampanyanın gerçekleştirildiği bölgelerdeki yerel halk tarafından sahiplenilmesine ve izlenmesine ihtiyaç vardır. Eğitim sistemi içinde, sisteme ve bağlama özgü özellikleri değerlendirerek hem "arz" yönünden eksiklikleri (okul, yurt, öğretmen, vs.) giderecek hem de "talep" oluşturacak bir politikalar bütününe başka ülkelerde de güçlü sonuçlar verdiği görülmektedir (bkz. Kutu: Bangladeş'te kızların ortaöğretime geçişini destekleme programı).

Bangladeş'te kızların ortaöğretime geçişini destekleme programı

Uzun yıllar yapılan çalışmalar sonucunda, Bangladeş'te 2000'li yılların sonuna gelindiğinde ilköğretime erişim ve ilköğretimden mezuniyet oranları artmış, bu durum ortaöğretime olan talebi artırmıştır. Bu durumda "arz" yönündeki eksikliklerini gidermek üzere hükümet kırsal yerleşim birimlerinde bulunan "medrese"lerin modern eğitim veren kurumlara dönüşmesini çeşitli teşvikler yoluyla sağlamıştır. "Talep" yönündeki artışın güçlendirilmesi için de, ilköğretim düzeyindeki burs ve destek sistemleri ortaöğretime doğru genişletilmiştir. Uluslararası gözlemciler, eğitimin kalitesine ilişkin halen çeşitli büyük adımlar atılması gerektiğini belirtse de, bu programdan alınacak ders eğitim sisteminin hem "arz" hem de "talep" boyutlarının birlikte düşünülmesi gerektiğidir. Ancak bu durumda erişimi hızla artırmaya yönelik kampanyalar başarıya ulaşabilir.

Kaynak: GPE, 2013.

³¹ ERG, 2015. Eğitimden erken ayrılma oranı, 18-24 yaş arasında ortaöğretime tamamlamadan eğitim sisteminden ayrılan gençlerin oranı olarak tanımlanabilir.

2015 sonrası dönemde Aydın Doğan Vakfı'nın önceliklerinden biri, kız yurtlarında gelişim odaklı yaşam alanları oluşturulmasıdır. Özellikle kırsal kesimlerde yaşayan kızlara yönelik olarak sunulacak güvenli ve doyurucu bir yurt ortamı hem aileleri hem de kızları ortaöğretime devam konusunda teşvik eder.

• **BBOG yurtlarında gelişim odaklı ortamlar oluşmasına destek**

etkinlikleri: 2015 sonrası dönemde Aydın Doğan Vakfı'nın önceliklerinden biri, kız yurtlarında gelişim odaklı yaşam alanları oluşturulmasıdır. Kız yurtlarının gelişim odaklı bir biçimde dönüşümü, bir önceki altbölümde sayılan amaçlardan hem birincisine hem de üçüncüsüne hizmet edecektir. Eğitim süresince barınma faktörü, özellikle ortaöğretimde kız çocukların okumasını engelleyici bir faktöre dönüşebilir. Ancak, özellikle kırsal kesimlerde yaşayan kızlara yönelik olarak sunulacak güvenli ve doyurucu bir yurt ortamı hem aileleri hem de kızları ortaöğretime devam konusunda teşvik eder. Bu yurtlarda oluşturulacak gelişim odaklı ortamlar da kız çocukların güçlü bireyler olarak eşit bir hayata başlamasına katkıda bulunacaktır.

Sonuçları bu rapor içinde sunulan ihtiyaç analizi, gelişim odaklı bir ortamın oluşabilmesi için şu unsurların gerçekleştirilmesinin öncelikli olabileceğini göstermektedir: Yurtlarda etkinlikler düzenlenmesini kolaylaştıracak şekilde fiziksel düzenlemeler, yurtlarda entelektüel ve kültürel ortamı destekleyecek etkinlikler, yurtlarda karşılıklı güven ortamı sağlayabilecek yöneticilerin atanması ve öğretmenlerle birlikte görev süreleri boyunca desteklenmeleri, henüz asgari ihtiyaçları tam olarak sağlanamamış yurtların bu ihtiyaçlarının (örneğin çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi) karşılanması.

Aydın Doğan Vakfı, bu unsurların gerçekleştirilmesine nasıl katkıda bulunmak amacıyla, öncelikle halihazırda gerçekleştirmekte olduğu yönetici ve belletmen çalıştaylarını bu hedefler doğrultusunda gözden geçirerek yeniden düzenlemeyi planlamaktadır. Yurt yöneticileri ve belletmenlerin birbirlerinden öğrendikleri bir ortamın sağlanması için etkinliğin bir "iyi örnekler çalıştayı" halinde organize edilmesi de planlar dahilindedir. Ayrıca, vakıf her eğitim-öğretim döneminin sonundaki iki-üç hafta boyunca çeşitli gönüllüleri (üniversite öğrencileri, genç profesyoneller) yurtlardaki öğrencilerle buluşturarak etkinlikler düzenleyebilir. Bunlar arasından meslek tanıtımına yönelik etkinliklere öncelik verilebilir.

Son olarak, fiziksel açıdan yurtların öncelikli ihtiyaçları birbirlerinden farklılaşabilmektedir. Bu durumda, her yurda küçük de olsa kendi ihtiyaçları doğrultusunda harcayabileceği bir ödenek miktarı ayrılabilir. Yurtlardan bu ödenekleri belirli kurallar çerçevesinde ve katılımcı yöntemler uygulayarak alınan kararlar sonucunda harcamaları ve böylelikle fiziksel ihtiyaçlarını gidermeleri beklenebilir. Eğitim kurumlarına bu tür küçük ödeneklerin verildiği bir başka program, yakın geçmişte Türkiye’de uygulanmıştır. “Okul Ödenekleri – Okul Gelişim Programı”ndan elde edilen sonuçlar, ödeneklerin dağıtımı ve harcanmasına ilişkin kurallar gibi konularda esin kaynağı olabilir.³²

- **Kadınların dezavantajlı durumda olduğu meslek alanları ya da “geleceğin meslekleri” için kız öğrencilerin cesaretlendirilmesi:**

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği mesleki alanlarda da kendini göstermektedir. 2010 yılında erkek genel lise mezunlarının yüzde 14,6’sı üst düzey yönetici olarak çalışırken, bu sayı kadın genel lise mezunlarında yüzde 5,4’e kadar gerilemektedir. Meslek lisesi mezunu erkeklerin yüzde 2,6’sı profesyonel meslek mensubuyken, kadınların yalnızca yüzde 1,4’ü bu titre sahiptir.³³ Dolayısıyla kadınların, iş hayatında hak ettikleri konuma erişebilmeleri için dezavantajlı oldukları meslek dalları için cesaretlendirilmeleri gerekmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde kız çocukların bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarında yüksek öğrenimlerini gerçekleştirmekten kaçındıkları gözlemlenmektedir. Bu durum Türkiye’de de kadınların işgücüne katılımının düşük olmasına ya da birçok meslek alanında yeterince temsil edilmiyor olmalarına yol açıyor olabilir. Bu alanda gerçekleştirilecek araştırmalar ve cesaretlendirme etkinlikleri kadınların ekonomik ve toplumsal hayata katılımında eşitliğine büyük katkıda bulunacaktır. Dünyada uygulanan cesaretlendirme etkinlikleri arasında, özellikle dezavantajlı kızlara yönelik olarak uygulanan okul içi ekstra ya da okul sonrası bilim etkinlikleri öne çıkmaktadır (bkz. Kutu: ABD’de uygulanan “Sisters4Science” programı). Aydın Doğan Vakfı da kadınların iş dünyasında eşit fırsatlara erişimine katkıda bulunacak bu tür programları desteklemeyi planlamaktadır.

ABD’de uygulanan Sisters4Science programı

ABD’de yapılan araştırmalar, kentlerde yaşayan ve azınlıklara mensup kız çocukların yükseköğretimde bilim ve mühendislikle ilgili alanlarda yeterince temsil edilmediğini göstermektedir. Türkçeye “Bilim Kız Kardeşliği” olarak çevrilebilecek “Sisters4Science” programı, bu sorunun çözümüne katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Okullarla yapılan sözleşmeler sonunda okul saatleri sonrasında uygulanan bir program olan Sisters4Science’ta, öncelikle öğretmenlerle işbirliği halinde okulda bilime meraklı olan 12-15 kız öğrenci seçilir. Tüm kız öğrenciler de isterlerse etkinliklere katılabilir. Bu kız öğrenciler için hazırlanan ve dönemde üç-dört kez tekrarlanan 90 dakikalık oturumlar bilim, teknoloji ya da mühendislik alanında çalışan kadınlar katılarak kendi deneyimlerini sunmaktadır. Dönem ya da yılsonlarında ise kadınların çalışma ortamlarına geziler düzenlenmektedir. Program esnasında kız çocukların “günlük” tutmasına büyük önem verilmektedir.

Kaynak: Lyon and Jafri, 2010.

³² Köse ve Şaşmaz, 2013.

³³ ERG, 2012.

Kaynaklar

- Abu-Ghaida, Dina ve Stephan Klasen (2004). The Economic and Human Development Costs of Missing the Millennium Development Goal on Gender Equity. *World Development* 32: 1075-1107.
- Bakış, O., H. Levent, A. İnsel ve S. Polat (2009). Türkiye’de Eğitime Erişimin Belirleyicileri. Türkiye’de Eğitimde Eşitliğin Geliştirilmesi İçin Verilere Dayalı Savunu Projesi Araştırma Raporu. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
- Banerjee, A. ve Duflo, E. (2012). *Poor economics: A radical rethinking of the way to fight global poverty*. New York: PublicAffairs.
- Barro, Robert J. ve Jong-Wha Lee (1994). Sources of Economic Growth. *Carnegie-Rochester Series on Public Policy* 40: 1-46.
- Barro, Robert J. ve Jong-Wha Lee (2013). A New Data Set of Educational Attainment in the World, 1950-2010. *Journal of Development Economics* 104: 184-98.
- Beaman, L., E. Duflo, R. Pande, P. Topalova (2012). Female leadership raises aspirations and educational attainment for girls: A policy experiment in India. *Science* 335: 582-586.
- Beleli, Ö. (2012). *All Children in School by 2015: Turkey Country Study*. UNESCO ve UNICEF.
- Bhalotra, S. ve D. Clarke (2013). *Educational Attainment and Maternal Mortality*. Paper commissioned for EFA Global Monitoring Report 2013/4. Paris: UNESCO.
- Birleşmiş Milletler (2004). No development tool more effective than education of girls, empowerment of women says Secretary-General in address to women’s health coalition. Basın bülteni (16 Ocak 2004). Erişim adresi: <http://www.un.org/press/en/2004/sgsm9118.doc.htm> (Son erişim tarihi: 27 Ağustos 2016).
- Breierova, L. ve E. Duflo (2004). The impact of education on fertility and child mortality: Do fathers really matter less than mothers? *National Bureau of Economic Research working paper series No. 10513*.
- Chattopadhyay, R. ve E. Duflo (2004). Women as policy makers: Evidence from a randomized policy experiment in India. *Econometrica* 72: 1409-1443.
- Chou, S.-Y., J. T. Liu, M. Grossman, T. Joyce (2010). Parental education and child health: Evidence from a natural experiment in Taiwan. *American Economic Journal: Applied Economics* 2: 33-61.

Currie, J. ve E. Moretti (2003). Mother's education and the intergenerational transmission of human capital: Evidence from college openings. *The Quarterly Journal of Economics* 118: 1495-1532.

Davis, K., E. Nkonya, E. Kato, D. A. Mekonnen, M. Odendo, R. Miiro, ve J. Nkuba (2012). Impact of farmer field schools on agricultural productivity and poverty in East Africa. *World Development* 40: 402-413.

Dinçer, M. A., N. Kaushal ve M. Grossman (2014). Women's education: Harbinger of another spring? Evidence from a natural experiment in Turkey. *World Development* 64: 243-258.

Engin Demir, C., A. Z. Kılıç, B. Çalışkan, E. Hanbay Çakır, N. Güney Kahraman, Ü. Şener Özbek (2016). Okulların Toplumsal Cinsiyete Duyarlılık Açısından Değerlendirilmesi Başlangıç Durum Değerlendirmesi ve İhtiyaç Analizi Raporu. Erişim adresi: http://etcep.meb.gov.tr/application/assets/admin/uploads/userfiles/files/arastirma_raporu.pdf (Son erişim tarihi: 29 Ağustos 2016).

ERG (Eğitim Reformu Girişimi) (2012). Eğitim İzleme Raporu 2011. Erişim adresi: <http://www.egitimreformugirisimi.org/tr/node/80> (Son erişim tarihi: 29 Ağustos 2016).

ERG (Eğitim Reformu Girişimi) (2015). Eğitim İzleme Raporu 2014-2015. Erişim adresi: <http://www.egitimreformugirisimi.org/tr/node/1474> (Son erişim tarihi: 29 Ağustos 2016).

GPE (Global Partnership for Education) (2013). *Accelerating Transition of Girls to Secondary Education*. Washington, DC: GPE.

Gürkan, G., F. Koyuncu, A. Şaşmaz ve A. Dinçer (2014). *Temel Eğitimin Kademelenirilmesi Sürecinin İzlenmesi*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı.

Hanushek, E. A., G. Schwerdt, S. Wiederhold ve L. Woessmann (2015). Returns to skills around the world: Evidence from PIAAC. *European Economic Review* 73: 103-130.

HÜNEE (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü) (2014). *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013 Türkiye Ana Raporu*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Kaushal, N. (2014). Intergenerational payoffs of education. *The Future of Children* 24: 61-78.

Köse, A. ve A. Şaşmaz (2013). *Türkiye'de okul ödenekleri: Okul Gelişim Programı'na (OGP) ilişkin değerlendirme*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi ve Dünya Bankası.

- Lyon, G. ve J. Jafri (2010). Involving Urban Girls of Color in Science Out of School. Erişim adresi: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1068322.pdf> (Son erişim tarihi: 29 Ağustos 2016).
- Montenegro, C. E. ve H. A. Patrinos (2014). Comparable estimates of returns to schooling around the world. World Bank Policy Research Working Paper, 7020.
- Murphy Graham, E. (2008). Opening the black box: Women's empowerment and innovative secondary education in Honduras. *Gender and Education* 20: 31-50.
- Osili, U. O. ve B. T. Long (2008). Does Female Schooling Reduce Fertility? Evidence from Nigeria. *Journal of Development Economics* 87: 57-75.
- Rosenzweig, M. R. ve K. I. Wolpin (1994). Are There Increasing Returns to the Intergenerational Production of Human Capital? Maternal Schooling and Child Intellectual Achievement. *Journal of Human Resources* 29: 670-93.
- Şaşmaz, A. (2015). Politics of Educational Expansion in Turkey. Background paper prepared for the Education for All Global Monitoring Report 2015. Erişim adresi: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002324/232427e.pdf> (Son erişim tarihi: 29 Ağustos 2016).
- SEÇBİR (Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi) (2012). Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet: İyileşmeler, Problemler, Öneriler. Erişim adresi: <http://secbir.org/images/haber/2012/06/secbir-dekig-toplumsal-cinsiyet-pdf.pdf> (Son erişim tarihi: 29 Ağustos 2016).
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (2009). 2008 Yılı Faaliyet Raporu. Erişim adresi: http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/upload/sosyalyardimlar.gov.tr/mce/2008-2010/birimler/strateji/2008_sydgm_f.pdf (Son erişim tarihi: 25 Temmuz 2014).
- Sperling, Gene B. ve Rebecca Winthrop (2016). What Works in Girls' Education. Evidence for the World's Best Investment. Washington, DC: The Brookings Institution.
- Tadros, Mariz (2014). "Engaging Politically: Rethinking Women's Pathways to Power." *Women in Politics: Gender, Power and Development içinde*. London: Zed Books.
- WHO (World Health Organization) (1995). World health report 1995: Bridging the gaps. World Health Organization.
- Yörük, E. (2012). Welfare Provision as Political Containment: The Politics of Social Assistance and the Kurdish Conflict in Turkey. *Politics and Society* 40: 517-547.

Aytuğ Şaşmaz

Aytuğ Şaşmaz, Harvard Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde doktora çalışmalarını sürdürmektedir. Çalışma alanları arasında, sosyal politikalar ve eğitim politikaları, Ortadoğu ve Avrupa ülkelerinde siyaset, kalkınma ve devlet oluşumları bulunmaktadır. 2016 yılı itibarıyla, Lübnan'da sağlık sektöründe hizmet sağlayıcılar arasındaki kalite farklılıkları, Tunus'ta yerel yönetimlerin kurumsal tasarımı ve Türkiye'de kutuplaşma üzerine araştırma projelerinde yer almaktadır. Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden lisans, London School of Economics'ten Uluslararası Siyasi İktisat dalında yüksek lisans diploması almıştır. Doktora eğitimi öncesinde, beş yıl boyunca Eğitim Reformu Girişimi'nde politika analisti olarak görev yapmış, ulusal ve uluslararası kurumların işbirliğiyle araştırma projeleri yürütmüş ve aralarında Eğitim İzleme Raporları, Eğitimde Eşitlik ve İlköğretim Kurumlarının Mali Yönetimi raporunun da bulunduğu birçok yayının sorumluluğunu üstlenmiştir.

Aydın Doğan Vakfı

Burhaniye Mahallesi Kısıklı Caddesi

No: 65 34676 Üsküdar / İstanbul

Tel : +90 216 556 91 76/77

Fax : +90 216 556 91 47

 facebook /AydinDoganVakfi

 twitter /adoganvakfi

www.aydindoganvakfi.org.tr

Aydın Doğan Vakfı

Burhaniye Mah. Kısıklı Cad.

No:65 34676 Üsküdar, İstanbul / Türkiye

Tel: +90 216 556 91 76 / Faks: +90 216 556 91 47

www.aydindoganvakfi.org.tr